O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INV №

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ • Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • 2002-yil, 1-mart • N 10 (3646)

МУСИҚА КОШОНАСИ

пойтахтга узукка қўйилган кўздек ярашди

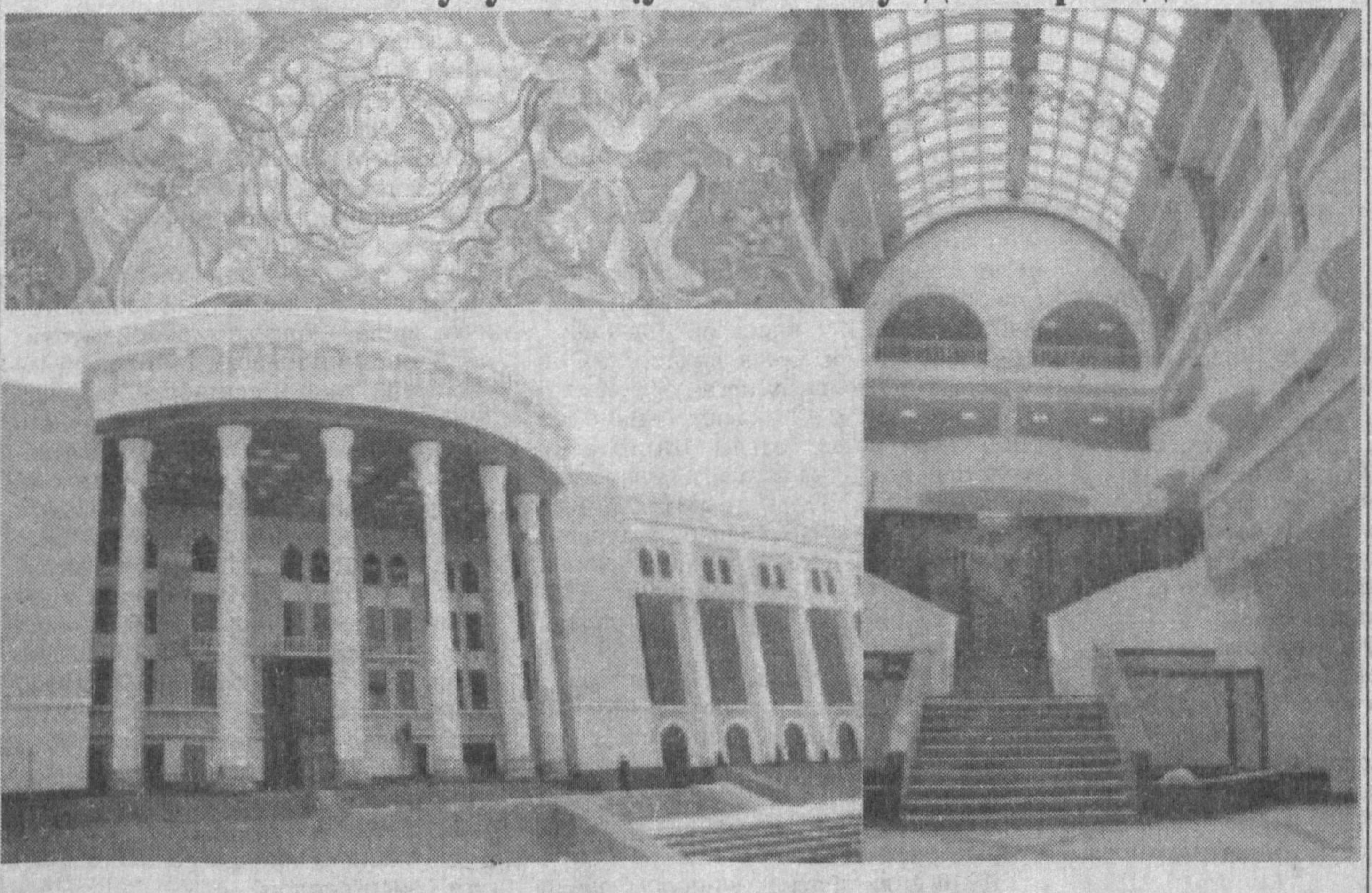

Тошкентга турли замонларда турлича таърифлар беришган – нон шаҳри, тинчлик ва дўстлик шаҳри... Бугун пойтахтимизни шарқ дарвозаси деб аташмоқда. Бу таърифнинг тагида катта ҳақиқат бор. Ростдан ҳам, Тошкент Ғарб учун Шарққа дарвоза вазифасини ўтамоқда. Европадан Хитойга, Японияга, Ҳиндистонга, Филиппинга, Кореяга, Покистонга борадиган барча йўллар Тошкент орқали ўтади.

Шарқ Ғарб учун доимо сирли тилсимот бўлиб кўринган. Бу қизиқиш бугун ҳам заррача камайгани йўқ. Тошкент Шарқ дарвозаси экан, у сирли ва эртаклардагидек афсонавий шаҳар бўлиши керак. Мустақиллик йилларида пойтахтимиз ҳақиқатан ҳам юқоридаги таърифга мос мўъжизавий шаҳарга айланди. Юзлаб осмонўпар бинолар, текис ва равон йўллар, кўприклар қурилди.

Давоми иккинчи бетда

Шеърий лаҳза

БАҲОР

Яшириб яшаймиз овунчларимиз,
Яшариб яшашар соғинчларимиз.
Бошимиз устидан ўтса айланиб
тирналар,
очилар кўнгилда боғичларимиз —
Нигоҳимиз осмон узра бойланар,
Саф тортиб бир текис ўтса шайланиб
турналар.
Сел келар сел қилиб қишнинг юрагин,
Атрофга ҳайратли кўз-ла қарагум.
Соҳилда қотган у чиройли малак —
Терак...
Сутбадан неларни хаёл суради,
Оқ отлар атрофга боқади сергак,
Мен сендан бир сирни келар сўрагим,
Юрак.
Сиёҳранг гулларнинг бағри сиёҳми,
Тоғларнинг юраги нимжон гиёҳми,
Хомуш нимхандаси тун-ла яширин,
Сўлим.
Ерга тушолмайсан, йўлинг йироқми,
Булутлар қатидан ташлаб кўз қиринг,
Яширма, яширма бизлардан сиринг,
Ой — келин.
Ечилиб-ёйилиб кетар сочларинг,
Оёғинг тагига етар сочларинг,
Тортқилаб-тортқилаб ўйнар шабада
Ҳар саҳар.
Толнинг елкасида ётар сочларинг.
Орзуларинг баланд осмонлар қадар,
Мен сени соғиндим, соғиндим жуда,
Баҳор-эй, баҳор.

ШАҲРИБОНУ

СИЗНИ СОҒИНДИМ, ЗУЛФИЯ ОПА!

Озод ШАРАФИДДИНОВ

Умр ўтиб бормоқда. Умр ўтган сари одам босиб ўтган йўлларини, бошдан кечирган йилларини тез-тез эслаб турар экан. Инсон босиб ўтган йиллар ва йўллар – нимадир улар? Масофами, вақтми ё бошқа нарсами? Менимча, улар умринг давомида сенга рўпара келган, ҳаётингга из қолдирган одамлар – дўстлар, қариндошлар, устозлар, сафдошлар. Афсуски, улардан анча-мунчалари аллақачон шоир Шайхзода таъбири билан айтганда, «ҳечистон» мамлакатига рихлат қилишган, лекин уларнинг руҳи поклари тирик, бот-бот ҳузуримга келиб туришади, гурунглашамиз, дардлашамиз, маслаҳатлар қурамиз. Вақт ўтган сари уларнинг ўрни билинади, кўпларининг сиймоси янада тиниқлашади, юзлари, кўзларидаги нур ўткирлашади. Бундай эслашлар, бундай хотиротлар ҳамиша кишига руҳ беради, бардам қилади, мамнуният бағишлайди. Ҳаёт йўлларимда шундай улуғ зотларга рўпара келган эканман, улар билан ҳамсуҳбат, ҳамфикр, ҳамдард бўлган эканман, демак, умрим унчалик ҳам беҳуда ўтмапти.

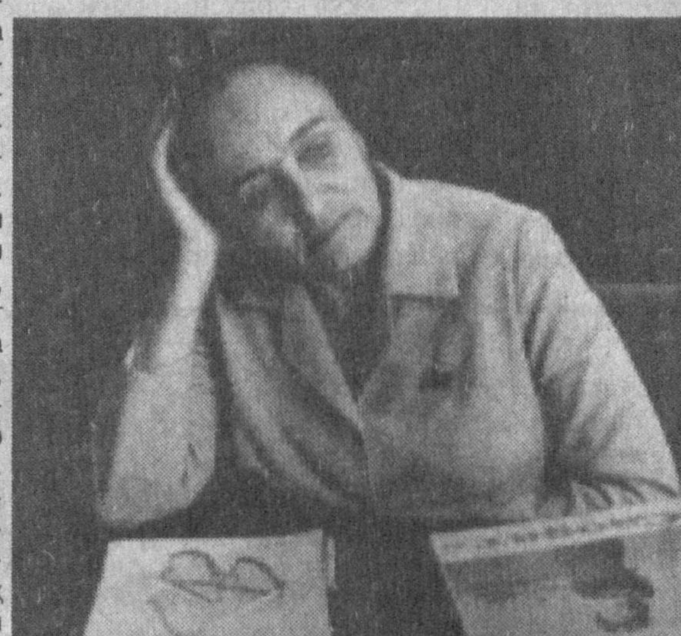

Бугун тонгда Зулфия опани эсладим. Нақадар олижаноб, нақадар нуроний аёл эдилар. Ўйлаб қарасам, Зулфия опа ўзининг шеърлари билан, иболи ва ҳаёли феъл-атвори билан, покиза эътиқодлари-ю, зукко фикрлари билан менинг ҳаётимда катта ўрин олган, маънавий дунёмнинг катта бир қисмини ташкил қилган инсон бўлган экан. У киши шундай улуғсифат аёл эдиларки, ҳар гал рўпара келганимда дарров хушёр тортар, кийим-кечакларимни тўғрилар, қадалмай қолган тугмаларимни қадар, сочларимни (ҳа, ҳа, сочларимни – бир замонлар бу тақир бош устида қопқора қалам сочлар ҳам бўлар эди) текислаб олардим – хуллас, у кишининг кўзига ҳар жиҳатдан ораста бўлиб кўринишга тиришардим. Мен Зулфиянинг номини уруш йилларидаёқ эшитган, унинг «Ҳижрон» деган шеърий тўпламини, «Уни Фарҳод дер эдилар» деган достонини ёд олиб, кўп жойларда ўқиб юрардим. Яқинроқдан танишиш кейинроқ насиб бўлди.

1962 йилда Қозоғистонда ўзбек адабиёти декадаси бўлди. Декадага мен ҳам бордим. Самолётда Зулфия опа билан ёнма-ён ўтириб қолдик. Ҳар хил мавзуларда гурунглашиб, йўлнинг таноби тортиб бордик. Гап орасида Зулфия опа ярим ҳазил, ярим чин маъносида бирдан сўраб қолдилар:

–Озоджон, нега сиз менинг шеърларим тўғрисида ҳеч нарса ёзмайсиз? Ёки ёқмайдими?

Мен дудуқланиб нималардир деб жавоб бердим, лекин ўйланиб қолдим – дарвоқе, нима учун шу пайтга қадар Зулфия опа ҳақида ҳеч нарса ёзмадим? Яхши ижодни пайқамасанг, қувониб тарғиб қилмасанг, сенинг танқидчилигинг қаёққа боради? Шошма, сен Зулфия шеърларини ўқигансан, албатта, лекин уларни уққанмисан, бу шеърлар орқали шоирнинг қандай инсон эканини билиб олганмисан? Очиғини айтганда, ўша декада мен учун Зулфияни ҳам кашф қилиш декадаси бўлди.

Аэропортга қўнишимиз билан қозоқ дўстларимиз бизни қучоқ очиб кутиб олишди – аллақачон Собит Муқонов Ғафур Ғуломни қучоқлаб олиб, унга нималарнидир уқтиряпти. Ғафур ака дўпписини яримта кийиб олиб, Собит оғага соф қозоқ тилида бир нарсалар деяпти. Сочлари оппоқ оқарган, новча бўйли Абдилда Тожибоев ҳассасини сермаб, Миртемирнинг теварагида гирдикапалак. Тавба, мен қозоқ ва ўзбек ёзувчиларининг иноқлиги, ижодий ҳамкорлиги тўғрисида кўп эшитган эдим-у, бунақа самимиятни, бунақа яқинликни кутмаган эдим.

Мен машинага Зулфия опа билан бирга ўтирдим. Бизга Турсунхон Абдураҳмонова деган қозоқ шоираси ҳамроҳ бўлди. Турсунхон бу йил саксон ёшга тўлар экан. Умри узоқ бўлсин, юзга кирсин. Лекин мен бу шоиранинг саксонга кирганини ҳеч тасаввур қилолмайман. У очиқ чеҳрали, хушсурат, ўта дилбар бир аёл сифатида эсда қолганди. Зулфия опани билар экан, бир зумда қувноқ гурунг бошланди. Турсунхон яхши шеърлар ёзиш билан бирга жуда чиройли қўшиқлар ҳам айтар экан. Манзилга етиб боргунимизча, уч-тўртта ажойиб ўланни қоралаб ташлади.

Қозоғистон диёрида кўп учрашувлар бўлди, ҳар учрашувда Зулфиянинг номи алоҳида тилга олинар, ундан шеър ўқиб беришини талаб қилишарди. Қозоқларнинг бизнинг шоирамизга муҳаббати шу қадар чуқур эканки, бир-икки жойда у фавқулодда ўзига хос тарзда намоён бўлди. Сафар давомида биз Кўкчатовга бордик. Бениҳоя гўзал маскан экан. Чиройли қарағайзорлар теварак-атрофга муаттар ҳидлар таратади. Енгил туман ичида элас-элас кўринаётган тоғлар ҳавода муаллақ тургандек туюлади. Лекин Кўкчатовнинг довруғи тоғлари-ю, ўрмонларида эмас, кўлларида экан. Бир вилоятнинг ўзида катта-кичик саксонта кўл. Сувлари тиниқ, бамисоли кўзгуга ўхшайди. Унда соҳилдаги дарахтлар ҳам, тип-тиниқ осмон ҳам акс этиб, ўзгача жозиба касб этган. Айниқса, Оқкўлнинг гўзаллиги ҳар қандай таърифдан юқори. Қирғоққа яқинроқ жойда сув ичидан каттагина қоятош чиқиб турипти. Бу тош дарҳол сув париларини эслатди – бунақа гўзал кўлда, кўлдан-да гўзал сув парилари бўлса не ажаб. Энг қизиқ воқеа бироз кейин – тушлик вақтида рўй берди. Тушлик шеърхонликка, шеърхонлик қўшиққа уланиб кетди. Гурунг авжи қизиб турган бир пайтда қозоқ шоирлардан бири туриб, Зулфияга бағишлаган шеърини ўқиб берди. Унда шоир бояги таърифи кетган Оқкўлни тилга олиб, Зулфияга тортиқ қилган эди. Гарчи бу совға рамзий бўлса-да, Оқкўлни кўтариб кетишнинг иложи бўлмаса-да, ҳаммамизни жуда хурсанд қилди.

Бир-икки кундан кейин Балхашга бордик. Кундузги учрашувлардан кейин бироз дам олиб, оқшом адабий кечага жўнашимиз керак эди. Бирдан Зулфия опа ғойиб бўлиб қолдилар. У кишининг қаерда эканини ҳеч ким билмайди. Мезбонларимиз эса мийиғларида сирли кулиб, «хавотир олманглар, келиб қоладилар» деб бизни тинчитган бўлишди. Дарҳақиқат, кечроқ тушганда Зулфия опа кириб келдилар – у кишининг ёнида чиптага ўралган узун нарса кўтариб олган учта одам бор эди. Маълум бўлишича, улар Балхаш балиқчилари экан. [illegible] Чиптага ўралган узун нарса осетра балиғи экан. Билмадим,

Давоми учинчи бетда

БОЛА — ҲАЁТ ЧИРОҒИ

26 феврал куни Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида Болалар адабиёти кенгашининг йиллик ҳисобот йиғилиши бўлди. Уни уюшма раиси, Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Орипов очиб, болалар адабиёти тарғиботи мунтазам ва изчил равишда йўлга қўйилиши кераклигини таъкидлади.

Йиғилишни Болалар адабиёти кенгашининг раҳбари Носир Фозилов олиб борди. Ўтган йили болалар учун ёзилган асарлар хусусида шоира, филология фанлари номзоди Кавсар Турдиева маъруза қилди.

Йиғилишда болалар учун нашр этилаётган китобларнинг бадиий савиясига эътибор қаратилди. Аслини олганда болалар учун мўлжалланган асарлар бадиий жиҳатдан мукаммал бўлса, уларни ҳамма бирдай севиб мутолаа қилаверади.

Ёзувчилар уюшмасида

Таниқли адиблар Пўлат Мўмин, Тўлепберген Қайипбергенов, Абдулла Аъзамов, Турсунбой Адашбоев, шоир Рустам Мусурмон болалар учун ёзилаётган асарлар савиясини янада яхшилаш борасида ўз фикр-мулоҳазаларини билдирдилар.

С. ОЛЛОЁР

ЗАМОН ЯНГИ — ҚАРАШЛАР ЯНГИ

Давр, замон ўзгариб бориши билан одамларнинг фикрлари, қарашлари ҳам ўзгариб боради. Албатта, бундай ўзгаришлар адабиётда ҳам ўз аксини топади. Шу нуқтаи назардан қарасак, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси бадиий наср кенгашининг кеча — 28 февралда бўлиб ўтган йиғилиши 2001 йил романчилиги, қиссачилиги ва ҳикоячилиги ҳақида батафсил сўзлаган адабиётшунос олим, профессор Қозоқбой Йўлдошев ўз маърузасини «Ўзгаришларнинг давомийлиги», деб номлагани бежиз эмас.

Йиғилишни Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг раиси Абдулла Орипов очиб, адабиёт, сўз санъатининг жамият ҳаётидаги юксак мавқеи ҳақида фикр юритар экан, адибларимиз яратган бадиий баркамол асарларнинг маданиятимиз тараққиётида, миллатимиз маънавий дунёсини бойитишдаги ўрнини алоҳида таъкидлади. Ҳамма замонларда, ҳатто шоирлар, адиблар тазйиққа учраган йилларда ҳам олий мақсадлар — ўзбек халқининг эрк, озодлик, мустақиллик учун курашида эл-юртга маладкор бўлган.

Сўнгра мажлисни бадиий наср кенгаши раиси, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Пиримқул Қодиров бошқарди. Қ.Йўлдошев мазмундор маърузасида адабиётимизда ўтган йили пайдо бўлган ўн роман, бир неча қисса, айрим диққатга сазовор ҳикояларни холис ва илмий таҳлил қилди, ўзи тилга олган барча асарларга санъат асарига қўйиладиган талаблар асосида баҳо берди. Масалан, таниқли ёзувчи П.Қодировнинг «Она лочин видоси» романи ҳақида фикр юритар экан, асар, биринчи навбатда, миллатимиз тарихидаги мураккаб ҳодисаларни эстетик воқеликка айлантиришга уриниш сифатида баҳоланиши лозимлигини айтди.

Маърузачи ёзувчи А.Нурмуродовнинг «Қон ҳиди» романини насримиз ютуқларидан бири сифатида баҳолар экан, асарни «ёзувчиларнинг бажарган ишини тафтиш этадиган қаҳрамонларни тасвирлашдан ўз ру-

Давоми иккинчи бетда

БИЛДИРИШ

6 март, чоршанба куни соат 11.00 да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида **«Баҳор ҳам бахт каби ахир ягона»** мавзуида хотин-қизлар байрамига бағишланган мушоира бўлади.

Ижодкорлар ва барча адабиёт ихлосмандлари таклиф этилади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси

Куюнчак газетхон ёзади

НАФОСАТГА ОШНО БЎЛИНГ!

Шеър - кўнгил мулки. Яхши шеър эса кўнгиллар мулкига айланиши тайин. Чин юракдан ёзилган шеър, албатта, ўз ўқувчисини топади. Шеъриятга ошно юрак гўзаллик, покликка ошуфта бўлади. Бугунги ёшларнинг кўпчилиги шеър ўқимайди, очиғи, бунга хоҳиш ҳам сезилмайди уларда. Мен бир неча тенгдошларим билан ушбу мавзуда суҳбатлашдим ва уларнинг баъзилари шеърга қизиқмаслигини айтиб қўя қолишди.

Айрим ёшларимиз шеър ўқишдан ҳам зарурроқ ишга - илм билан машғул бўлишга интилишлари, иложи борича илмий асарлар мутолаасига вақт қидиришлари яхши. Лекин уларнинг маънавий олами қандай бойийди? Наҳот кишида чинакам гўзал шеър ўқиб туриша эҳтиёж туғилмаса? Ҳиссиз кўнгил - ҳидсиз гул, деган гап бекорга айтилмаган-ку. Шундай экан, онгу шууримизни фақат илм нурлари билан эмас, шеърият оламининг серзавқ, сеҳрли нафосати билан ҳам бойитиш лозим-ку.

Эҳтимол, бугунги шеърлар ёшлар кўнглига теран етиб бормаётгандир? Бундай десак, истеъдодли шоирларимизнинг ўтли сатрлари ўз мухлисларини топаётгани сир эмас. Ўзим Усмон Носир, Чўлпон шеърларини қайта-қайта ўқиб тураман. Тенгдошларим орасида шеъриятга ошно ёшлар ҳам оз эмас. Назаримда, вақтини беҳуда ишларга сарфлаётган ёшларни шеъриятга ошно этишнинг йўлларини топиш лозим. Шахсан ўзим дўстларимга шеър ўқиб бераман. Ҳарқалай, бу йўл ҳам уларни шеърият оламига яқинлаштирар, деб ўйлайман.

Демоқчиманки, нафис ва гўзал туйғуларга ошно бўлиб яшайлик - шеъриятдан узоқлашмайлик.

Беҳзод ФАЗЛИДДИНОВ,
талаба

Театр

САҲНАДА БЕҲБУДИЙ СИЙМОСИ

Душанба куни Ўзбек Миллий академик драма театри саҳна санъати мухлислари, маданий жамоатчилик намояндалари билан гавжум бўлди. Мамлакат театрларининг энг яхши асарлари кўрик-танлови доирасида ўтаётган танловга бу гал Ҳамид Олимжон номидаги Самарқанд вилоят театри санъаткорлари драматург Бурҳон Исломов пиесаси асосида яратилган "Беҳбудий" спектаклини тақдим этдилар. "Ўзбектеатр" ижодий-ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директори М. Абдукундузов томоша аввалида мухлисларни қутлаб, Самарқанд театрининг ижодий анъаналари ва мазкур танловнинг аҳамияти хусусида сўзлади. Самарқанд театри танловга катта тайёргарлик кўрганлиги ва ўз репертуаридаги энг яхши саҳна асарини олиб келганлигини томошабинлар спектакл намойиши давомида ҳис этдилар. Шунинг учун ҳам асар саҳналарда томошабинлар диққатини жалб этиб турди. Ўтган асрнинг йигирманчи йиллари арафасидаги долғаларга тўлиқ мураккаб давр руҳи Маҳмудхўжа Беҳбудийдек миллат фахрига айланган буюк инсон сиймосида намоён бўлди. Саҳналаштирувчи режиссёр Шавкат Халилов асар конфликтини шакллантирувчи кучли ечимлар топган. Беҳбудий ва турфа қиёфадаги ҳукм доирлар ўртасидаги зиддиятлар драматургик жиҳатдан пухта асосланган. Гарчи спектаклда мусиқали театрга хос талқинлар соф драматик асар учун унчалик уйғунлашиб кетмагани сезилган бўлса-да, Актёр Баҳром Раҳимов Беҳбудий образини тўлақонли гавдалантиргани билан томошабинлар олқишига сазовор бўлди.

Бу сонда:

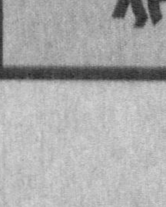

3 — ҚАЙРИЛИБ БИР БОҚА ҚАРАЙСИЗМИ, ЁР?..
ЯНА МАШРАБ ҲАҚИДА
4 — ЯПОН МЎЪЖИЗАСИ

ШАҲАР ОРАСТА БЎЛСА...

Бугун баҳорнинг биринчи куни. Она табиатнинг янгиб яшараётгани фақат дала-даштлар, виқорли тоғларгагина эмас, улкан шаҳарлар ҳуснига ҳам бетакрор гўзаллик бахш этаётир. Деҳқоннинг кўкламги юмушлари айни авжга чиқаётгани каби шаҳарларнинг боғбонлари, ободонлаштириш бошқармалари ходимларининг ҳам ташвишлари кўпаймоқда. Шаҳарнинг боғ ва хиёбонларини гулларга буркаш, манзарали дов-дарахтлар билан катта ва кичик кўчалар, йирик магистрал йўллар қиёфасини янада ободонлаштириш, турфа дов-дарахтларга шакл бериш каби ишлар анча жонланиб қолди.

Яна шуни ҳам айтиш керакки, Тошкентнинг жамоли йил сайин очилиб бораётганини эндиликда хориждан, яқин-йироқдаги вилоятларимиздан пойтахтга ташриф буюраётган меҳмонлар ҳам эътироф этишаётир. Бу эътирофларни мамнуният билан эшитамиз, шаҳар ҳуснига ярашиб тушаётган янги кўприклар, кенг йўллар, осмонўпар бинолар жамолидан кўзимиз яшнайди. Бироқ, гоҳо ана шу кенг ва равон йўллардан елдай учиб бораётган машиналар шаҳарнинг айрим маҳаллаларидаги ички йўлларга бурилиб, ўнқир-чўнқирларга дуч келганда ранжимай иложингиз йўқ. Битта-иккита кўчада аҳвол шундай бўлса, ҳали ташвишланишга унча ҳам ўрин қолмас. Аммо бундай кўчалар битта ё иккита эмаслиги, Юнусобод, Қорасув, Чилонзор каби кўп минглаб аҳоли яшайдиган йирик мавзеларнинг ички йўллари анчадан буён таъмирталаб бўлиб ётганлигини кўрганда, наҳотки, бу кўчалардан шаҳар мутасаддилари, туманларнинг ҳокимлари асло ўтмаса, деб ўйлаб қоласиз. Фақат чекка мавзелардагина эмас, шаҳар марказидаги айрим ички йўлларнинг ҳам ҳолати яхши эмас. Матбуотчилар кўчасида янгидан тушаётган уч қаватли бино қурилиши "туя тўшти еган"га икки йилдан ошди. Унинг атрофидаги йўлларда ҳам ташкилотларга кириладиган ички йўллар қаровсиз. Баъзан бир-икки машина асфальт тўкиш билан битиб кетадиган иш негадир шаҳарни ободонлаштириш, йўлларнинг ҳолатига кўз-қулоқ бўлиш бурчи бўлган мутасаддиларнинг эътиборидан четда қолаётганга ўхшайди.

Ҳўш, маҳаллалар, кварталлар, идоралар атрофидаги йўлларнинг ҳолатига ким қарайди? Гўзал ва обод шаҳримизнинг ҳар бир гўшаси, барча йўллари кўркам бўлиши керак.

М. ЭШМУРОДОВ

МУСИҚА КОШОНАСИ

пойтахтга узукка қўйилган кўздек ярашди

Боши биринчи бетда

Шуниси қувончлики, бу иншоотларнинг ҳаммасида шарқона гўзаллик, ғарбона салобат ўзаро уйғунлашиб кетган.

Баҳорнинг илк кунларида пойтахтимиз маркази яна бир кўркам кошона билан янада гўзаллашиб кетди. Тошкент давлат консерваториясининг янги биносини узукка қўйилган марварид кўзга ўхшатиш мумкин. У жаҳон андозаларига мос ҳолда қурилган. Ўз кўлами билан МДҲда ягона ҳисобланади.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, консерваториянинг янги биноси бевосита мамлакатимиз Президенти Ислом Каримов ташаббуси билан қурилди. Юртбошимиз ўтган йили қурилиш ишлари билан танишган чоғида қурувчиларга бинони безаш, залларнинг акустик хусусиятлари, органни ўрнатиш бўйича қимматли маслаҳатлар берган эди. Бу маслаҳатларга қатъий амал қилган «Туронмарказқурилиш», «Тошмуҳандислик қурилиш» ва 159-қурилиш тресги бунёдкорлари кошонани жуда қисқа муддатда қуриб битказдилар.

— Шу пайтгача бизга Ўрта Осиёдаги биринчи консерватория Тошкентда 1936 йилда очилган деб келишар эди, — дейди консерватория ректори Равшан Юнусов. — Аммо кейинги пайтларда айрим мусиқа тарихи билан шуғулланувчи олимлар консерватория анча йил олдин иш бошлаган деган фикрни билдиришмоқда. Бу масалага яқин кунларда аниқлик киритилади, албатта.

Умуман, мусиқа таълими бизда узоқ тарихга эга. Маҳмуд Кошғарий, Абу Наср ал-Фаробий, Ибн Сино, Алишер Навоий асарларида мусиқага оид маълумотлар бор. Уларнинг ўзлари ҳам мусиқа билан шуғулланганлари ҳақида тарихчиларимиз ёзишган.

Яқин тарихимиз ҳақида гапирадиган бўлсак, 1918 йилда Бухорода «Шарқ» деб номланган мусиқа мактаби очилган. Атоқли олим ва драматург Фитрат ташаббуси билан ўз фаолиятини бошлаган бу мактабда Мухтор Ашрафий, Шариф Рамазонов, Мутал Бурҳонов, Толибжон Содиқов, Дони Зокиров каби санъатимиз даргалари билим олган. Шунингдек, билим даргоҳида Фозил Харратов, Хожи Абдулазиз, Домла Халим Ибодов, Абдуқодир Исмоилов каби машҳур санъаткорлар машғулот олиб боришганини алоҳида таъкидлашимиз керак. Хуллас, мусиқамиз, консерваториямиз тарихи узоқ ва ўзига хосдир.

Хўш, нима учун консерваторияга янги бино қуриш эҳтиёжи пайдо бўлди? Янги бино қандай афзалликларга эга? Консерваториянинг эски биноси Тошкент зилзиласи пайтида қаттиқ шикастланган эди. 1992 йилда бинонинг аҳволи билан танишган комиссия уни ярим авария ҳолатда деб топган. Натижада фойе, кутубхона, спорт зали бузиб ташланди.

Машҳур меъмор Л.В.Спивак лойиҳаси асосида қурилган янги бино барча замонавий талабларга жавоб беради. У ўқув корпуси ва концерт залларидан иборат. Ўқув корпусида 300га яқин хона бор.

— Ўқув корпусимиздаги шароитлар аъло даражада, — дейди Равшан Юнусов. — Илгари овоз режиссёрлиги бўйича таълим олаётган талабаларимиз амалий машғулотларни радио ва телевидениеда ўташарди. Энди ўзимизда овоз ёзиш ўқув студияси ва профессионал студия бўлади.

Эски бинода миллий чолғулар музейимизга жой йўқ эди. Янгисида алоҳида хона ажратилган. Янги бинода миллий чолғулар ясайдиган ва таъмир қиладиган устахона ҳам бўлади. Шунингдек, консерватория қошида нашриёт, академик лицей очишни режалаштирганмиз. Бундан ташқари шу йил сентябрдан сиртқи таълимни ҳам қайта йўлга қўйиш ниятимиз бор.

Янги бинонинг яна бир муҳим афзаллиги, унда тўртта зал бор. 500 тингловчига мўлжалланган катта зал, 250 тингловчига мўлжалланган кичик зал, 250 ўринли орган зали ва 150 ўринли камер зали талабалар ихтиёрида бўлади. Бу залларда бемалол мусиқа фестиваллари, турли хил санъат тадбирлари ўтказиш мумкин.

Халқимиз орасида истеъдодлар кўп. Санъаткорларимиз истибдод даврларида ҳам ўзбек миллий санъатини Париж, Рим, Берлин саҳналарида намойиш этиб довруғ қозонишган. Мустақиллик туфайли юртимизда истеъдодларга эътибор яна ҳам кучайди. Бугун ёшларимиз дунёнинг энг йирик мусиқа ва санъат билим юртларида, академияларида билим олмоқда.

Тошкент Давлат консерваторияси учун барча қулайликларга эга, дунё талабларига жавоб берадиган янги бино қурилиши мамлакатимизда истеъдод тарбиясига берилаётган юксак эътиборнинг яна бир ёрқин намунаси бўлди. Бу ўқув даргоҳини битирган ёшларимиз яқин йилларда дунё миқёсида ўтказиладиган халқаро санъат фестивалларида ғолиб чиқиб, юртимиз номини жаҳонга танитишига имонимиз комил.

Беккул ЭГАМҚУЛОВ

XX аср ўзбек адабиёти

ТАВАЛЛО ТАҚДИРИ

Биз сўз юритмоқчи бўлган бу сиймо 1883 йили туғилган. У қизил империя панжасида ҳалок бўлган. Тошкентлик шоир ва журналист Тавалло номини шеър мухлислари, ижодкор зиёлилар яхши биладилар.

10-йиллардаёқ:

Осмондаги тайёралар,
боқкил қаёнга боралар,
Эй, нафс ила оворалар,
нечун қуролмайсиз ҳануз! —

дея бонг урган, бизни асрий уйқудан уйғотган шоирларимиздан бири Тавалло эди.

У Ватан ва Миллат тушунчаларини муқаддас билган, ор-номусни баланд тутган шоир эди. Унинг шеърлари бир вақтлар дунё тараққиётининг тамал тошини қўйган, бироқ сўнгги асрларда заволатга ботиб, тутқунликка келган миллатнинг фожиали аҳволи ҳақидаги чуқур ўйлар, изтироблар билан тўла эди.

Мана, бу истеҳзолар остида қанчалар дард бор, алам бор:

Ёврупо аҳли, сиз қулоқ солингиз,
Биз ҳунарлар ёзуб, тонуштирамиз.
Келтурунг занбарак, қурол неча хил,
Бизни сопқон ила отуштирамиз.
Афтамабил аробанга қайда?
Хўқанд ароба билан чопуштирамиз...
Қани айрипланг гидропулон,
Варварак билан учуштирамиз.
Борми сизда бедона, какликлар?
Пул тикуб ўртага чўқуштирамиз...

Тавалло шеърлари миллатпарварлиги, ватанпарварлиги ва, албатта, ҳаққонийлиги учун севиб ўқилади. Ойбекнинг "Болалик" асаридаги хотираларини эслайлик:

"Айвонда мук тушиб, Таваллонинг шеърларини ўқишга киришаман. Ҳажвий шеърларида эски одамларнинг тўй-ҳашамларини ўткир танқид қилган. Кўпгина шеърларида ҳаёт лавҳалари, манзаралари яхши бир тасвир этилган. Мени қаттиқ таъсир этади. Тўю базмлар, бойларнинг фиску фужури, халқнинг саводсизлиги, маданиятсизлиги, қолоқлиги тўғрисидаги ҳар хил ўткир иборалар менга ғоят таъсир қилади. Айниқса, мактаб масаласи, театр ҳақида, ёшларнинг биринчи марта томоша қўйишлари ҳақида ёзганлари ғоят таъсирли. Ўқийман, диққат билан берилиб, узоқ ўқийман... Ҳажвлари ўткир, сўзлари юракдор айтилган, самимий... Шеърлари дор, жонли, тили ўзига хос, равон..."

Уни фақат бизда эмас, чет элда ҳам билганлар. Ҳозир ҳам ўрганаётганлар бор. 1997 йили бу унинг "Равнақ ул-ислом" номли шеърлар тўпламини Германиянинг Гегел яшаган Бамберг шаҳридаги университет профессорлари қўлида кўрдик. Таржима ва тадқиқ қилишаётган экан. Кўп нарса ойдинлашди.

У 1883 йили Кўкча даҳасида Оби Назир маҳалласида туғилган бўлиб, отаси чорвадор бой Хўжамёр Жиянбоев 1909 йили вафот этган. Шоир эски мактабда савод чиқарган, "Беклар беги" мадрасасида, рус-тузем мактабида ўқиган. 1900 — 1910 йиллари Пржевальскда Усмонбек деган кишининг қўлида ишлаган. 1910 — 1917 йиллари Тошкентда турли савдо ширкатларида ишловчи бўлган.

Бу фактларга шуни қўшимча қилиш мумкинки, Тавалло (Тўлаган Хўжамёров) 10-йиллардан ўзининг шеър ва мақолалари билан матбуотда қатнаша бошлаган. Машҳур шоир Юсуф Сарёмийга шогирд тушган, ундан "Тавалло" тахаллусини олган.

1916 йили "Равнақ ул-ислом" шеърлар тўпламини босдирган. 1913 — 1917 йиллари Авлоний ва Мунавварқорилар "Турон" жамиятида қатнашган. 20-йиллари "Муштум" журналининг фаолларидан бўлган.

Таваллонинг "меҳнат дафтарчаси"даги қайдга кўра, у 1918 — 1919 йиллари Эски шаҳар ва Янги шаҳар ижроия қўмитаси аъзоси бўлган. 1919 — 1922 йиллари — Туркистон ЧКсининг коллегия аъзоси; 1922 — 1923 йиллар — Туркистон ЧКси Эски Тошкент ижроия қўмитаси аъзоси, шикоятлар бюроси аъзоси; Фарғона ревтрибунали аъзоси; 1924 йил — Тошсоюз бошқармаси аъзоси. 1925 — 1926 йиллар — Кустпромсоюз раиси; 1927 йил 23 октябрдан 1928 йил 11 январгача қамалган. 1928 йил — Қуруқмева омборида таржимон; 1929 йил — ширкатлар суғурта уюшмасида инструктор ва ҳоказо.

1937 йил 14 августда "аксилинқилобий "Турон", "Шўройи ислом", "Иттиҳоди тараққий", "Миллий иттиҳод", "Миллий истиқлол" ташкилотларининг аъзоси", "миллионернинг ўғли", "шеърларида миллатчилик ғояларини илгари сурган"ликда айбланиб, қамоққа олинади.

Қамоққа олинганида оилада беш киши бўлган: ўзи — 54 ёшда, хотини Зуҳра Миёрова — 40 ёшда. Ўғли — Мақсуд Миёров — 16 ёшда, қизи Санобар Миёрова — 11 ёшда. 1913 йили туғилган Раҳбар исмли қизи 1936 йили турмушга чиққан бўлиб, Бухорода яшарди.

Тўлаган Хўжамёровнинг тергов ишлари тезлашиб кетди. Ўзбекистон ички ишлар халқ комиссари муовини Леонов имзолаган "Айблов хулосаси" 1937 йил 9 сентябрда 25 кунда тайёр бўлди. Унда Таваллонинг 1919 йили Осипов қўзғолонига қатнашганига "тасдиқлатиб" олинди ва бир қатор айблар билан учлик судига ҳавола этилди. Шу йилнинг 19 октябрида НКВД қошидаги учлик мажлисида Тавалло отиб ўлдиришга ҳукм қилинди. Ҳукм шу йил 10 ноябрда ижро этилди. Адабиётшуносликда 1939 йил унинг вафот йили сифатида кўрсатиб келинар эди. Адиб 1968 йил 18 октябрда оқланди. Маданиятимизнинг кўзга кўринган арбобларидан бири миллатпарвар шоир Таваллонинг халқимиз эрки, озодлиги йўлидаги унутилмас хизматлари тарих саҳифаларига мангуга ёзилиб қолди.

Бек Муҳаммад МУРОД

ЗАМОН ЯНГИ — ҚАРАШЛАР ЯНГИ

Боши биринчи бетда

ҳиятини текширадиган қаҳрамонларни тасвирлашга ўта бошлаганлиги»га бир далил тарзида келтирди. Урушга бошқачароқ қараш Назар Эшонқулнинг «Уруш одамлари» қиссасидан бошланган эди. Ўткир Ҳошимов, Қўчқор Норқобил, Абдурашид Нурмурод бу ўзгачаликни чуқурлаштирдилар, деди у.

Ўтган йили биринчи ўзбек фантастик трилогияси – Ҳожиакбар Шайховнинг «Туташ оламлар» романининг учинчи китоби – «Самовий муҳаббат» эълон қилинди. Адҳам Даминнинг «Ҳаёт ва ўлим», Солиҳ Қаҳҳорнинг «Дайди қизнинг дафтари» романлари чоп этилди. Олим кейинги икки асарни эстетик ҳодисага айланмаган ёзмалар сифатида тилга олиб ўтди...

Умуман, мазкур маъруза адабиётшунослик илмимиз бир жойда депсиниб турмаганлиги, ривожланишда давом этаётганлигини кўрсатди.

Бадиий наср кенгаши йиғилишида сўзга чиққан адабиётшуносу адиблар — Муҳаммад Али, Умарали Норматов, Ортиқбой Абдуллаев, Норбой Худойберганов, Абдусалом Умаров, атоқли қорақалпоқ ёзувчиси Тўлапберган Қайипберганов бугуннинг адабий қаҳрамонини яратиш, насримиз муаммолари, адибларимиз одамнинг ички дунёсига эътиборни қаратаётганликлари, бадиий тафаккурдаги янгиланишлар, бадиий публицистикадаги ўзгаришлар, қорақалпоқ адабиётидаги ривожланиш тенденциялари ҳам ўзбек адабиётидаги тенденцияларга ҳамоҳанг эканлиги, адабий алоқаларни кучайтириш каби масалалар юзасидан фикр-мулоҳазаларини билдирдилар.

С.МАҲМУД

БОҚИЙ ҚАДРИЯТ

Кулолчилик санъати халқимиз анъанавий ҳунармандчилигининг азалий ва машҳур турларидан бири ҳисобланади. Қадимдан Марказий Осиё ҳудудида кулолчилик мактаблари шаклланган. Тошкент, Риштон, Ғиждувон, Хоразм, Ғурушсарой, Андижон, Ургут кулолчилик мактаблари шулар жумласидандир. Машҳур усталаримиз халқимизнинг маданий бойлигини ўзида мужассам этувчи ҳақиқий санъат асарлари яратиб келмоқдалар.

Ўзбекистон анъанавий ва ноанъанавий кулолчилик санъати намуналарини тарғиб этиш мақсадида 27 феврал куни Бадиий академиянинг марказий кўргазмалар залида "Ўзбекистон кулолчилиги" номли кўргазмаси очилди.

Кўргазмани санъатшунослик фанлари номзоди Камола Оқилова очиб, ҳозирги кунда кулолчилик санъати ҳаётимизда муносиб ўрин эгаллаганини эътироф этди. Бадиий академиянинг бош илмий котиби, профессор А. Ҳакимов, К. Беҳзод номидаги Миллий рассомчилик ва дизайн институти ректори У. Қорабоев, фалсафа фанлари доктори Т. Маҳмудов, санъатшунослик фанлари номзоди С. Алиевалар бадиий кўргазманинг аҳамияти хусусида фикр юритдилар.

Кўргазмадан ўрин олган барча ҳудудий кулолчилик мактаблари асарлари, шунингдек, ноанъанавий услубда ижод қилаётган рассомлар ижодидан намуналар ранг-баранглиги билан кўпчиликнинг диққат-эътиборини тортди.

Нилуфар ЖАББОРОВА

САНЪАТИМИЗ ЖОНКУЯРИ

Ўзбек театршунослик фанининг фидойиси, санъатшунослик фанлари доктори, фан арбоби, профессор Муҳсин Қодиров илмий-тадқиқотчилик фаолиятининг бошланиши XX асрнинг иккинчи ярмига тўғри келади. 1957 йили Санъатшунослик институтида иш бошлаган М.Қодиров орадан бир йил ўтгач, институт қошида очилган аспирантурага қабул қилинади. Ёш олимнинг бахти шундаки, у машҳур фолклоршунос Ҳоди Зарифнинг назарига тушади ва бевосита устоз раҳбарлигида номзодлик диссертациясини ёқлади. 1975 йили докторлик ишини ёқлаган М.Қодиров ҳозирги кунга қадар Санъатшунослик илмий-тадқиқот институтининг театр ва хореография бўлимига раҳбарлик қилиб келмоқда.

Олим илмий асарларининг мундарижасини ўзбек халқ томоша санъати тарихи, тадрижий ривожи, анъанавий театр ва унинг драматургияси, қизиқчи, масхарабоз ва аскиячилар ижоди, цирк ва миллий байрамларни ҳар томонлама жиддий ўрганиш масалалари ташкил этади. «Қизиқчи ва масхарабозлар ижоди», «Халқ қўғирчоқ театри», «Ўзбек театри анъаналари», «Ўзбек халқ томоша санъати» каби рисолалари шундан далолатдир.

Театр санъати фани ривожига катта ҳисса қўшган Муҳсин Қодиров кўплаб рисола ва илмий мақолаларнинг муаллифидир. Айниқса, соҳага «томоша санъати» атамасини олиб кирганлиги театршуносликда янгилик бўлди. Салкам ярим асрдан буён олим томоша санъатининг теран илдизлари ва тараққиёт жараёнлари билан ҳам изчил шуғулланиб келади. Зардуштийлик билан боғлиқ маросимлар ва томошалар, Амир Темур ва темурийлар давридаги томошалар ҳамда «Бобурнома» асосида тадқиқотлар олиб борган.

Олимнинг Оврўпо типидаги замонавий театрларимиз тарихи, муаммолари ва етук актёрларимиз ижодий мактаблари ва услубларига бағишланган китоблари бўлажак актёрлар учун дастуриламал вазифасини ўтамоқда. Бу асарлар назарий асосланганлиги ва тилининг равонлиги билан ажралиб туради.

Ўзбекистонда театршунослик фанининг шаклланиши ва тараққиётида, саҳна ижодкорлари, ёш олим ва педагогларни етиштиришда ҳам М.Қодировнинг ўз ўрни бор. Салкам қирқ йилдирки, Санъат институтида театр тарихи, театршунослик фанларидан талабаларга сабоқ бериб келаётир.

Олим бадиий ижод билан ҳам шуғулланади. Муҳсин Халил тахаллуси билан эсселар, драмалар ёзган. Айниқса, халқ оғзаки ижоди руҳида яратилган саҳна асарлари қизиқарлилиги, томошабоплиги билан эътиборга сазовор бўлган.

М.Қодиров салкам ярим асрдирки, театр танқидчилиги соҳасида ҳам фаол ижод қилиб келмоқда. Олим яхши оиланинг бошлиғи. Қизлари Сарвиноз ва Дилафрўзлар ҳам театршунослик соҳасида ўз илмий салоҳиятларини намойиш этишмоқда.

Бадиий академиянинг «Олтин медал»и совриндори, Халқаро Табиат ва Жамият академиясининг аъзоси Муҳсин Қодиров етмиш ёшга тўлди. Устозни табаррук ёши билан самимий қутлаб, ижодий куч-ғайрат ва ютуқлар тилаймиз.

Эсон ЎРИНОВ,
Иброҳим АБДУРАҲМОНОВ

Икки оғиз дил сўзи

СИЗ ҲАҚИНГИЗДА ЯНА ЁЗАМАН

... Эрта билан раҳматлик Тўлқин Расулов иккимиз Ғафур Ғуломнинг дарвозасини қоқиб, аста эшикни очдик. Ҳовлидаги хонтахта атрофида бир нечта болалар билан академик шоиримиз ўтирарди.

- Ҳа, - дедилар бизни кўриб - сўпи азон айтмасдан нима қилиб юрибсанлар?

- А, шу иш билан келувдик, - Тўлқин ака каловланиб қолди, шоирнинг важоҳатини кўриб, - шеър керак эди.

- Шеър йўқ, - қўл силтади Ғафур Ғулом, - бор, айланиб келларинг.

Эшикни ёпасолиб изимизга жўнадик. Тўлқин ака хуноб. Ҳар икки гапнинг бирида, халқ шоири ҳам шунақа бўладими, деб қўяди. Мен институтни тугатиб «Ўқитувчилар газетаси" (ҳозирги «Маърифат»)да иш бошлаган пайтим. Хуллас, икковимиз рўпарадаги боғни сайр қилдик. Ниҳоят соат саккиздан ошганда яна Арпапоя кўчасидаги дарвозани тақиллатдик.

- Кираверинглар, - деган овоз эшитилди. Бизни Ғафур ака очиқ чеҳра билан кутиб олди. - Боя келганларингда набираларим чой ичишаётганди, - узр оҳангида деди у. - Қовоғимни солиб ўтирмасам шўх болалар нонуштасиз кетиб қолишади. Уни бобо бўлганларингда биласанлар. Хўш, нима иш билан келдиларинг.

Мақсадимизни айтдик.

- Ҳм, - деди шоиримиз. - Тил ҳақида анча-мунча ёзиш мумкин. Энди кейинги сафар келасанлар. Сенларга катта мақола керакми, ёки кичкина, билиб олларинг.

Таклифга рози бўлай, деб турувдик, кўзим айвондаги телефонга тушиб қолди. Изн сўраб, муҳарриримиз Ҳамидулло акага қўнғироқ қилиб: "Нима қилай?", деб сўрадим.

- Зинҳор кетманглар, - деди Ҳамидулло ака. - Улуғ одам, кейин ушлолмайсизлар. Нима гапирсалар ўшани ёзиб олаверинглар.

Ниҳоят Ғофур ака ёз, деб ишора қилдилар. Сўзларини зўрға қоғозга тушириб улгуряпман. Худди булоқдек қайнаб кетди. Бирон соатда шундай ажойиб мақола ва шеър тайёр бўлдики, асти қўяверасиз. Ғафур ака бизни кузатиб, икки дона газета ташлаб кетинглар, деб тайинлади.

...Бу ҳикояни кўп бор эшитганман. Эшитганда ҳам, нуқта, вергулини оширмай, туширмай Солиҳ Ёқубовнинг оғзидан эшитганман. Рости, унга жуда ҳавасим келган.

«Тошкент оқшоми» газетасини худди ота-онанинг уйига ўхшатаман. Қайси таҳририятга борманг, ўша ерда шу даргоҳда қалами чархланган, йўлини топган, тилга тушган журналистни учратасиз. Қайси бири билан суҳбатлашманг, Солиҳ ака ажойиб одам, деб гап бошлайди. Шу ажойиб инсон, камсуқум устоз 60 ёшга кирди. Бу айтишгагина осон. 60 йилни ортида 60 та довон бор, шодлигу қувонч, гоҳида ташвишу аламга тўла йиллар бор. Солиҳ Ёқубовнинг фазилатлари жуда кўп. Балқи қусурлари ҳам бордир. Бироқ, ҳурмат қилган одамингни нуқсонлари ҳам фазилат бўлиб кўринар экан.

"Оқшом"га энди келган пайтларим эди. Солиҳ ака бир келиб кетинг, деб чақирди. Хоналарига кирсам, жуда ишчан қиёфада.

- Гап бундоқ, - дедилар. - Тўлқин Расулов бир ғоя айтиб қолди. Ўзбекистонда машҳур бўлган бадиий, саҳна асарлари, филмлар, рассомларнинг ишларини, тарихини ёзсак. Газетага янгилик киритиш ҳар биримизнинг, айниқса янги келган ходимнинг бурчи. Шу ишни сизга топширамиз. Биринчи суҳбат индинга, шанба куни чиқиши керак. Машҳур «Жафо қилма» қўшиғи борку, Уйғун домланинг шеъри, шуни ёзасиз. У ёғини рўйхатини тузинг. Бирга номзодларни белгилаймиз.

Раҳматли Уйғун домла билан суҳбатлашдим. Ширингина бадиа дунёга келди, газетхонларга манзур бўлди. Солиҳ ака мени табрикладилар.

- Қани, ишга киришинг, енгни шимаринг. Бир гал рассом билан, бир гал санъаткор билан, бир гал хонанда билан суҳбатлашаверинг. Хўб, десангиз Ўзбекистон халқ рассоми Раҳим Аҳмедовнинг «Тонг. Оналик» сурати тарихини ёзинг.

Шу тариқа «Оқшом» саҳифаларида ўзига хос солнома дунёга келди. Биз севиб ўқийдиган, томоша қиладиган асарлар нақадар заҳматли меҳнат, изтироб, изланишлар маҳсули эканлигини кўпчилик билиб олди. Гоҳида газетхонларнинг ўзлари ажойиб ғояларни айтиб қолишарди. Бадиалар, суҳбатлар охир-оқибатда икки китоб тарзида «Сарғаймас саҳифалар», «Юлдузли маржонлар» номи билан чоп этилди. Китобларни қўлга оламану кўз олдимда Солиҳ ака пайдо бўлади.

Солиҳ Боқиевичнинг яна бир ажойиб фазилати ходимларни қийин-қистовга олишидир. «Ў, барака топгур, қани материал? Ўрнига ўзимни суратимни қўяманми, бўлақолинг поезд кетай деяпти», хуллас жон куйдириб қўярда-қўймай ишлатарди Солиҳ ака.

Бир йили икковлон «Навбаҳор» оромгоҳида дам олдик. Мен алоҳида хонада Бекжон ака, деган шофёр билан истиқомат қилдим. Рости Солиҳ ака билан бир хонада бўлишга уялдим. Сабаби, каминага жуда хурракдан берган. Хуллас, бир ҳафта дам олдик. Гапдан-гап чиқиб Шуҳрат Умаровни унинг аёли Насибахонни эсладик. Бир-икки кундан кейин Солиҳ ака маслаҳат қилиб қолдилар.

- Менга қаранг, бир фикрда, «Минг бир жон», деган рукн ташкил этсак. Қаҳрамонлари тайин, тақдирнинг зарбаларига бардош бериб яшаётган замондошларимиз мана Шуҳрат Умаров. Ўзи ногирон бўлса ҳам ажойиб шоир. Янгийўлда Рауф Аҳмедов деган рассом бор экан. «Ғунча» кинотеатрни олдида Ҳасан Исломов яшайди. Спортчи, лекин икки кўзи ожиз. Бир шуларнинг дуосини олайлик.

«Минг бир жон» ва бошқа янги рукнлар ҳам машҳур бўлиб кетди. Ўн йил олдин Солиҳ ака 50 ёшга кирганида бир мақола ёзиб, «Оқшом" фарзанди», деб атаган эдим. Солиҳ Ёқубов чиндан ҳам «Оқшом» фарзанди. Уни умрининг 35 йили шу даргоҳда ўтди. Шу ерда обрў топди, шу ерда сочига оқ тушди.

Солиҳ акам суҳбатни якунламоқчи бўлсалар «Кўп куюнаверманг, яна нима даъвоингиз бор», деб қўйдилар. Даъво бор: яна шунча умр кўринг, янги ғояларга, янги мавзуларга тўлиб тошиб юринг. Менга ҳам сиз ҳақингизда яна бирон нима ёзиш насиб этсин.

Темур УБАЙДУЛЛО

ЖУМБОҚ

ёхуд истеъмолчи ҳуқуқини ким ҳимоя қилади?

Куюнчак газетхон ёзади

Хусусий тадбиркорларга йил сайин катта имкониятлар яратиб берилаётганлиги бозорларимизни турфа маҳсулотларга тўлдирмоқда. Ҳозир дўконларда ҳам, бозорлардан ҳам истаган маҳсулотингизни топишингиз мумкин.

Яқинда Сирғалининг Қурилиш мавзесидаги шаҳар улгуржи савдо бозорига тушган эдим. Маҳсулотлар кўп. Нархи ҳам қиммат эмас. Пештахталарда хил-хил колбасалар турибди. Арзонлигини айтмайсизми? Ўйланиб ўтирмасдан 650 сўмга бир кило «Школная», 900 сўмга бир кило «Дорожная» колбасаси сотиб олдим. Уйга келиб еб кўргач, бу маҳсулотлар нега арзонлигини тушунгандай бўлдим. Улар хамирга ўхшаб тишга ёпишиб қоларди. Хуллас, колбасаларни еб бўлмади. Шунинг учун сифатини текширтириш мақсадида Тошкент минтақавий стандартлаш, метрология ва сертификатлаш маркази лабораториясига олиб бордим. У ердагилар менга бу маҳсулотларнинг анализи натижалари тўрт кундан сўнг аниқ бўлишини айтишди. Сабр билан кутдим. Ҳақиқатан ҳам тўрт кундан сўнг колбасаларнинг сифати ҳақидаги маълумотларни олдим. Мана, марказ директори **Э.М.Мирраҳимов** имзоси билан олинган жавоб: **«Сизнинг 2002.15.02даги мурожаатингиз билан тақдим этилган «Дорожная» ва «Школная» пиширилган колбаса маҳсулотлари синовдан ўтказилди. Бу маҳсулотлар микробиологик кўрсаткичлари бўйича меъёрий ҳужжат талабларига жавоб берди.**

Физик-кимё кўрсаткичлари ва ташқи кўриниши бўйича юқорида кўрсатилган колбаса маҳсулотлари меъёрий ҳужжат талабларига жавоб бермади.

«Дорожная» ва «Школная» пиширилган колбасаларининг синов хулосалари ушбу хатга илова қилинади».

Очиғини айтганда, жавобдан мутлақо қониқмадим. Аввало колбасаларнинг «микробиологик кўрсаткичлар бўйича меъёрий ҳужжат талабларига жавоб беришини» ёки «физик-кимё кўрсаткичлари ва ташқи кўриниши бўйича эса меъёрий ҳужжат талабларига жавоб бермаслигини» қандай тушуниш керак. Бу колбаса маҳсулотини истеъмол қилса ҳам қилмаса ҳам бўлади, дегани эмасми? Хатга илова қилинган синов баённомасида нима ёзилганини мутахассисдан бошқа ҳеч ким тушунмайди.

Бундан бир ҳафта бурун шаҳар савдо департаменти, истеъмолчилар ҳуқуқини ҳимоя қилиш федерацияси, Ўздавстандарт ҳамда Чилонзор тумани солиқчилари ҳамкорликда ўтказган рейдда қатнашдим. "Чилонзор" метроси ёнидаги бозор ва Қатортол кўчасидаги улгуржи савдо бозорида текширувлар ўтказилди. Тўғрисини айтсам, рейд номигагина ўтказилгандек туюлди менга. Қайси бозорга, қайси дўконга кирмайлик ҳаммасида мен юқорида тилга олган колбасалар бор эди. Лекин рейд қатнашчиларини уларнинг сифати мутлақо қизиқтирмади. Номигагина, хўжакўрсинга ўтказиладиган бундай рейдлар кимга керак? Мамлакатимизда сўнгги йилларда бозорларимизни харидоргир, сифатли, арзон маҳсулотлар билан тўлдириш, истеъмолчи ҳуқуқларини ҳимоя қилиш борасида кўплаб меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар қабул қилинган. Лекин уларнинг ижроси қуйи ташкилотлар томонидан бажарилмаяпти. Шунинг учун бўлса керак бугун бозор ва дўконларимизда стандарт талабларига жавоб бермайдиган, сифатсиз, ҳатто истеъмолга яроқсиз озиқ-овқат маҳсулотлари пайдо бўлмоқда. Бундай маҳсулотларни кўрганингда ўйланиб қоласан: санитария-эпидемиология хизмати, Ўздавстандарт, истеъмолчилар ҳуқуқини ҳимоя қилиш идораларининг ходимлари қаёққа қараяпти? Бозорларга, дўконларга чиқарилаётган маҳсулотлар сифати учун ким масъул. Истеъмолчилар ҳуқуқини ким ҳимоя қилади.

М.ШАМБАЕВ,
мухбиримиз

СИЗНИ СОҒИНДИМ, ЗУЛФИЯ ОПА!

Озод ШАРАФИДДИНОВ

Боши биринчи бетда

кейин балиқ нима бўлди – Тошкентга олиб келишдими ё ўша ерда қолиб кетдими? Лекин бунинг аҳамияти йўқ эди. Муҳими, қозоқ меҳнаткашлари шоирага бўлган ҳурмат-эҳтиромини ифодалашнинг ғоят инсоний ва оригинал йўлини топишган эди.

Ўшанда қозоқ дўстларимизнинг Зулфияга муносабатини кўриб хижолат тортиб кетдим – шоиранинг довруғи шунчалик бўлса-ю, танқидчилар у томонга бир қиё боқмаса?

Кейин Ўзбекистонда ҳам Зулфиянинг ижодий кечаларида кўп қатнашдим. Яйпанда, Попда, Марғилонда, Тошкентда. Қўқондаги бир учрашув ҳам ғоятда мароқли бўлган эди. Қўқонликлар шоирага сиёҳдон совға қилишди. «Бу Нодирабегимнинг сиёҳдони. Нодирабегим сизга қаламини ҳам мерос қолдирган. Сиз Нодираи давронсиз. Нодира айтолмай кетган қўшиқлар сизнинг қаламингиздан тўкилсин», дея лутф қилишди. Зулфия опанинг довруғи бутун жаҳон бўйлаб таралган эди. Қайсин Қулиев, Давид Куғултинов, Мустай Карим каби улкан санъаткорлар унинг яқин дўсти эди. У халқаро «Нилуфар» ва Неру номидаги мукофотларнинг соҳибаси бўлганди. Лекин мукофоту унвонлар орасида битта унвон бор эдики, бу билан Зулфия опа алоҳида мағрурланарди. У Ўзбекистон халқ шоираси эди. Шунинг учун бўлса керак, «Бахтим шулки, ўзбекнинг Зулфиясиман» дея хитоб қилганди. Мен, албатта, Зулфия опа ҳақида ёздим, унинг тўғрисида бир адабий портрет яратдим, янги шеърий китобларига тақриз ёздим, мақолаларда унинг тўғрисида мулоҳазалар юритдим. Лекин айтмоғим керакки, менинг ёзганларим бу улкан шоиранинг ижоди олдида урвоғ ҳам бўлолмайди. Мен унинг нафосатини, гўзаллигини, фикрий бойлигини кўнгилдагидек, ўша шеъриятга муносиб тарзда очиб беролган эмасман. Мана ҳозир ҳам ёзяпман-у, лекин қаламим эски ўрганиб қолган маддоҳлик йўлига тойиб кетаётганини сезиб турибман. Нечундир менинг тасвиримда Зулфия опа фаришта мисол бўлиб чиқяпти. Ҳолбуки, у инсон эди ва ҳар қандай инсон ҳаёт йўлида дуч келадиган ҳамма синовлар, машаққатлар, изтироблар унинг ҳам бошига тушган эди. Кўпгина шеърларида Зулфия опа ўзининг «кемтик бахти» ҳақида гапиради. Умрининг сўнгида ёзган «Хотирам синиқлари» достонида эса ўша машаққатлар тўғрисида бениҳоя мардоналик билан ёзади. Бу асар теранлиги ва мардонаворлиги билан менга Анна Ахматованинг «Марсия» («Реквием») деган асарини эслатади.

Шоиранинг шеърлари ҳақида, уларнинг латофати, инсоний жозибаси, теранлиги тўғрисида жуда кўп гапириш мумкин. Лекин мен бугун бош қа бир саволга жавоб излаяпман – Зулфияни одамларга ардоқли қилган, адабиётимизнинг ёрқин юлдузларидан бирига айлантирган, XX асрнинг буюк аёллари қаторига қўшган асосий омил нима? Менимча, бу унинг эътиқоди, жуда юксак маънавий ва ахлоқий фазилатлари, дили билан тилининг бирлиги, шеърларида мадҳ этган инсонийлик, вафо, садоқат ва диёнат деган нарсаларга ўзи ҳаётда оғишмай амал қилганида. Истеъдод улуғ неъмат, лекин истеъдоднинг ўзи билан иш битмайди, шекилли. Минг афсуски, бизда айрим истеъдодли шоирлар ва шоиралар бор, бироқ улар ўзларининг истеъдодларига берилиб кетадилар-у, шунга яраша инсон сифатида ҳам улуғ бўлиш кераклигини унутиб юборадилар. Бунақа одамнинг ижоди бирон-бир тайинли қимматга ёхуд салмоққа эга бўлолмаслиги ўз-ўзидан аён. Зулфия опанинг ибрати шундан далолат берадики, ҳар қандай истеъдоднинг ёнига инсоний фазилатлар қўшилсагина, ижод муайян салмоқ касб этади. Бунга эса бутун умр бўйи давом этадиган машаққатли меҳнат билан, астойдил жон куйдириш билан эришилади. Зулфиянинг оилавий ҳаёти, муҳаббати тарихи кўпчиликка яхши маълум. Зулфия шоир Ҳамид Олимжонни севиб, у билан 1935 йилда турмуш қурди. Бироқ орадан тўққиз йил ўтгач, ногаҳоний фалокат туфайли иккита фарзанд билан эридан бева қолди. Кейин эса умрининг охиригача Зулфия Ҳамид Олимжонга муҳаббатини боши устига қўйиб, авайлаб, асраб, гард юқтирмай олиб ўтди. Баъзан Зулфия тўғрисида икки болани отасиз катта қилди, дейишади. Менингча, бу унчалик тўғри эмас, чунки Ҳамид Олимжон руҳан ўз хонадонини бирон кун ҳам тарк этган эмас. Деворлардаги сувратлардан Ҳамид Олимжон йирик-йирик кўзлари билан муттасил Зулфияга, фарзандларига қараб, уларнинг ҳолидан хабар олиб турарди, жавондаги китоблардан унинг салобатли овози эшитилиб турарди. Отанинг руҳи тирик бўлса, у оиланинг ҳамма ишларида, шу жумладан, болалар тарбиясида ҳам иштирок этаверар экан.

Зулфия – атоқли шоира, йирик давлат арбоби, жамоат ишларида фаолият кўрсатади, эл назаридаги инсон. Лекин у биринчи навбатда аёл, аёл бўлганда ҳам ўзбек аёли эди. У аёл сифатида муайян бурчга эга эди, Ҳамид Олимжондан эрта айрилган фарзандларини ўстириб, одам қилиб етиштирмоқ керак эди. Бу эса – эҳ-ҳе, дунёдаги энг қийин, энг машаққатли ишлардан бири. Қизиғи шуки, сиз фарзандларингизни моддий неъматларга кўмиб юборишингиз мумкин. Улар яхши кийиниши, ебичиши, шуҳратингиз шуъласида гердайиб юришлари мумкин. Лекин буларнинг ҳеч қайсиси фарзанднинг қобил бўлиб чиқмоғи учун етарли бўлмаслиги мумкин. Нима учундир у наркоман, безори, бузуқ, ўжар, ўғри бўлиб чиқиши хеч гап эмас. Зулфия опа 30 ёшида бева қолган эди – у 30 яшар аёлга аталган бу дунёнинг жами ҳузур-ҳаловатидан, лаззатидан кечди, қалбининг бутун қўрини фарзандларига бағишлади. Бунинг оқибатида қизи Ҳулкар олима бўлди, нафақага чиққунига қадар дорилфунунда дарс берди, Ойбек домлага муносиб келин бўлди, ўғли Омон эса – мана, қирқ йилдирки, Олий Мажлисда ишлайди. У бу ерга оддий корректор бўлиб ишга кирган эди, кейин маслаҳатчи бўлди, бўлим мудири даражасига кўтарилди, ҳозир эса Олий Мажлиснинг депутати, хизмат кўрсатган ҳуқуқшунос. Энг қизиғи шуки, мен Ҳулкарни ҳам, Омонбекни ҳам қирқ йилдан бери биламан, лекин ҳали уларнинг бирон марта калондимоғлик қилганини, бурни кўтарилганини, бошқаларни менсимай қўйганини кўрган эмасман. Бинобарин, Зулфия опа ўзининг оналик бурчини ҳам жуда ўринлатиб адо этди – жамият учун яхши фазилатларга эга бўлган икки ажойиб инсонни тарбиялаб етказиб берди.

Атоқли адибларимиз: Зулфия ва Асқад Мухтор.

Зулфия опа ўзбек шеъриятида ўзига хос бир мактаб яратган эди. Унинг шогирдлари кўп эди. Булардан айримлари – Ойдинхон, Қутлибека ва бошқалар бугун Зулфия опанинг чироғини сўндирмасликка ҳаракат қилиб, самарали ижод қилмоқда. Шоира шо-гирдлари билан бирга гўзал бир шеърият чаманини яратиб кетди. Хўш, бугун бу бўстон қай аҳволда? Унинг ҳолидан огоҳ бўлиб, парваришига қараб турган шеършунослар, шеърпарастлар борми?

Албатта, бугунги шеърият ўз ҳолига ташлаб қўйилган десак ҳақиқатдан узоқ бўларди. Забардаст шоирлар бор, уларнинг танланган асарлари, янги тўпламлари чиқиб турипти. Шу билан бирга шоир Эркин Воҳидов айтган «даҳо шеърлар» яратилмаяпти. Шеъриятда борган сари майдалашиш ҳолати содир бўляпти. Айрим шоирлар ўзи билган нарсаларни ёзиш ўрнига сунъий гапларни тўқиб чиқаради, ясама гапларни гапиради. Баъзилар ҳали йигирмага тўлар-тўлмас «куйдим-пишдим»га ўтишади, «о, дастингдан дод дунё» деб ҳайқиради, баъзилар «чархнинг мен кўрмаган дарду балоси қолдиму?» деган саволларга кўмиб ташлайди, яна баъзилар чиллага кирган мулладек, шеърда чилъёсунлар ўқишади. Баъзан шоирлар изланиш қиламан деб шунақа кўчаларга кириб қолишяптики, ёқа ушламай иложинг йўқ. Яқинда бир шоирнинг шеърини телевизорда таҳлил қилишди. Унинг ёри бетоб экан. Узоқдан ўртоғи кўринипти– у қизнинг аҳволи ҳақида хабар олиб келипти. У етиб келгунча, шоир хавотир ичида кутиб турипти. У келиб, «отанг вафот этди» дебди. Шоир хурсанд бўлиб кетипти (ёри ўлмаганига бўлса керак -да). Асарни мақтаган тупа-тузук шоирлар худди ана шу жойни «ички дунёни очишдаги янги кашфиёт» деб тақдим этишди. Кашфиёт ўлсин шунақа бўладиган бўлса! Бунақа гаплар шеърда чинакам шеърият, нафосат ўрнига, саҳнада кўрсатиладиган ясама ўйинлар, сунъий қилиқлар кўпайиб кетаётганини кўрсатмайдими? Оқ қоғознинг тили, забони йўқ – нимани ёзсангиз чидай беради, аммо истеъдоднинг истеъдодлиги шундаки, у нимани ёзишни билишдан ташқари, нимани ёзмаслик кераклигини ҳам яхши билиши керак.

Майли, бу гапларни қўяйлик. Сиз ҳамма шогирдларингизга бутун жону жаҳонингизни бахш этган эдингиз, ўзбек шеъриятининг зулфиялари ўнлаб ва балки ундан ҳам кўпроқ бўлишини истардингиз. Аммо наилож – беш қўл баравар эмас экан, шогирдлар ҳам панд берар экан. Уларнинг нобакорлиги, хиёнати, вафосизлиги – устознинг ҳаёти давомида кечирадиган жабру жафолари ичида энг аламлиси, юракда битмас чандиқ қолдирадиган зарба бўлар экан. Эсингиздами, қайси бир йили қайси бир вилоятга бориб, кундузи пахта териб, оқшомлари ҳовли деворига таппи ёпиб юрган бир қизни топиб келган эдингиз. Афсуски, у ишончингизни оқламади, Сизга муносиб шогирд бўлолмади...

Ҳа, истеъдод дегани бу фақат маҳорат эмас, балки тил ва дилнинг бирлиги ҳам экан. Шеърий маҳорат сиздагига ўхшаб юксак ахлоқий-маънавий принципларга таянгандагина ижод бутун халқ ардоқлайдиган, кўп замонлар мобайнида унутилмайдиган қадриятга айланар экан.

Бугун тонгда руҳи покингиз билан яна бир марта гурунглашдим, Зулфия опа. Ва яна бир карра амин бўлдимки, ўзбек адабиёти XX асрда ҳар қанча зиддиятли, машаққатли ва мураккаб йўлни босиб ўтган бўлмасин, унда бир қатор том маънодаги ижодкорлар етишиб чиқди. Бугунги истиқлол кунларида уларнинг ижодлари янги қирралари билан намоён бўлмоқда. Шу порлоқ юлдузлар ичида сиз ҳам олдинги қаторлардасиз, Зулфия опа!

Сизни жуда соғиндим!

Ошиқ ЭРКИН

ҲУСНИНГНИ ЖИЛОСИГА ЗИЁЛАР ҲАВАС ҚИЛСИН

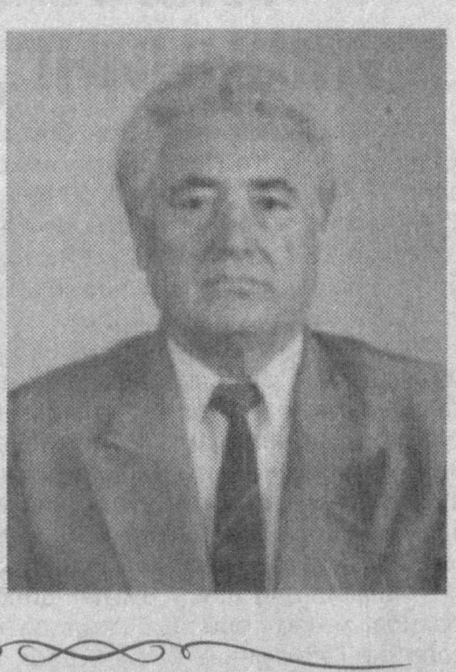

* * *

Бўлмай ҳаётда оромингг, рўёбга чиқмаса коминг,
Қолмаса яхши бир номинг, келдинг нима,
кетдинг нима.

Чўлғанмас эрсанг зиёга, ёр бўлмасанг қоши ёга
Ўрнинг бўлмаса, дунёга келдинг нима,
кетдинг нима.

Шан давраларда юрмасанг, ўйнамасанг,
ҳам кулмасанг,
Кеттунча даврон сурмасанг, келдинг нима,
кетдинг нима.

Бўлмаса дўсту улфатинг, ёлғизлик эрса кулфатинг,
Фарёд бўлса ёзғий хатинг, келдинг нима,
кетдинг нима.

Гар экмасанг бир туп ниҳол, этмасанг элингни
хушҳол,
Одам эрсанг амри-маҳол, келдинг нима,
кетдинг нима.

Қолдирмасанг агар зурёд, қилмасанг бир бино
бунёд,
Ким ҳам айлагай сени ёд, келдинг нима,
кетдинг нима.

Ёнмасанг она юртим деб ва ё бермасанг унга зеб,
Юраберсанг тайёрни еб, келдинг нима,
кетдинг нима.

Кетсанг кўнгилда қолмасанг, ҳар юрак, дилда
қолмасанг,
Яхши бир дуо олмасанг, келдинг нима,
кетдинг нима.

Дўст орттир борида ҳушинг, дўст-ла ривож
топар ишинг,
Бўлмаса яқин бир кишинг, келдинг нима,
кетдинг нима.

Эл ишига жўр бўлмасанг, қалби ёниқ,
кўр бўлмасанг,
Ошиқ Эркин, зўр бўлмасанг, келдинг нима,
кетдинг нима.

* * *

Бўлсангиз агар меҳмон Хоразм томонларда,
Яйрар ҳар қадамда жон Хоразм томонларда.

Қуёшдай кулиб боққан шонли истиқлол боис
Ҳаёт беҳад фаровон Хоразм томонларда.

Баҳраманд қилдилар деб бизларни ҳурриятдан
Юртбошим тилда достон Хоразм томонларда.

Булбулосо наволар жаранглар ҳар юракда,
Булбулдек ҳама шодон Хоразм томонларда.

Жаннат деса ким уни – жаннатий бўлар бешак,
Мудом феруза осмон Хоразм томонларда.

Ардоқлаб муҳаббатни, чин дилдан севишганлар
Бир-бирига меҳрибон Хоразм томонларда.

Икки азим қалъа бор бир Хиванинг ўзинда,
Машҳур «Ичон», ҳам «Дешон» Хоразм томонларда.

Хоразмий, Ал-Беруний, шоҳ Жалолиддин, Кубро –
Кўпдир довруғли инсон Хоразм томонларда.

Хуш оҳангларда куйлаб юрт мадҳин Ошиқ Эркин
Сурмоқда даври-даврон Хоразм томонларда.

* * *

Тегмасин ё раббано, асло қаро кўзларга кўз,
Телба кўнглимни мени қилган яро кўзларга кўз.

Ҳеч қачон кўз тегмасин бир бор қиё боққан билан,
Дилда ишқ тугён уриб боққан қиё кўзларга кўз.

Тўтиё кўзларни асра мубтало кўзлар учун,
Бир умр тегдирма, ё раб, тўтиё кўзларга кўз.

Солса кўзлар дилрабоси кўзга фитна, йўқ ажаб,
Арзигай бахшида қилсанг дилрабо кўзларга кўз.

Яйрагай жону танинг ором олиб солсанг агар,
Оҳу кўзли маҳвашо - ул қоши ё кўзларга кўз.

Пурзиё айлар кўзинг, нурлар тараб жисминг аро
Ташласанг яйраб агар сен пурзиё кўзларга кўз.

Ошиқ Эркин дилдаги бор дардига топгай даво
Телбариб солсам агар ул бедаво кўзларга кўз.

* * *

Қадри ошгай нарсанинг ҳар неки оз-оз топсангиз,
Жон фидо меҳнат қилиб, ишлаб қишу ёз топсангиз.

Ишқ шундай бир чаман, кетгай кўнгиллардан ғубор,
Яйрабон айш этгали чертурга бир соз топсангиз.

Қилсангиз таклиф чаманга, қўлларига гул бериб,
Нозидан минг ўргулинг қилгувчи юз ноз топсангиз.

Дилраболар қавмидан ўлгунча то жон аяманг,
Аямай дурдек сочинг назрига ниёз топсангиз.

Сайрагай кўнгилда булбул бўлса ёр булбулнавоз,
Яйрагай жону жаҳон ширинсухан роз топсангиз.

Аҳли ушшоқлар азал гулгун базм шайдосидир,
Менга ҳам айтинг борурга яхши ҳамроз топсангиз.

Анжуман бир гул эса, гулга ярашган хол бўлур,
Ошиқ Эркиндек агар бир тоза, покбоз топсангиз.

САМИМИЙ ТУЙҒУЛАР ТАРОВАТИ

Китобингизни ўқидим

Оламнинг чин мазмуни одамда намоён бўлади ва унинг нигоҳи туфайли қиммат касб этади. Шунинг учун ҳам туташ асрларда яшаш насиб этган замондошларимизга хос асосий белги – уларнинг бир қадар мураккаблашиб, нозиклашиб, қиёфасизликдан қутулиб бораётгани ва бу билан дунёга ҳам шундай сифат бағишлаётгани десак, адашмаган бўламиз. Шундай вақтда, бадиий сўз ҳам ўзгача табиат касб этади – кўпроқ кўнгилга эътибор қаратадиган, унга чуқуррок кириб боришга интиладиган бўлиб боради. Шоир Турсун Али ана шундай хусусиятга эга бўлган шеъриятнинг вакили.

Ўтган йили «Ёзувчи» нашриётида унинг «Туйғулар ранги» деб номланган китоби нашрдан чиқди.

Турсун Али учун шоирлик касб, тирикчилик воситаси эмас, балки тирикликнинг шарти, кўнгил ҳолатидир. У озурда кўнгилнинг турфа нозикликларини, кайфият-ҳолатларини ўзгаларга-да юқадиган йўсинда сувратлантиришга уринадиган ижодкор.

Манзара чизишга моҳир бу шоирнинг шеърларидаги сувратлантирилган манзаралар табиат ёки кайфиятнинг қотиб қолган кўринишлари эмас, ҳаракатдаги жонли руҳий ҳолатлардир. Ҳаракатда кўринган ҳолат эса ҳар қачон поэзиядир. Чунки унинг замирида қалб бўлади. Турсун Али шеърлари кичик, аммо поэтик манзаралар шу қадар яхлитки, уларга дахл қилиш: парча олиш ёки мисол келтиришнинг имкони йўқ. Бу хил шеърларда энг яхши парча ҳам бутуннинг тасаввурини беролмайди. Шоирнинг тилаги ҳам, эҳтимол, парчалаб бўлмас яхлит кайфиятни суратлантирмоқдир.

Ҳилол яроқлар
Қиндан чиқарилган ханжардай.
Мен эса
Қўрқаман
Унга пешонамни уриб олишдан...

Ўхшатиш қанчалик нотабиий бўлса, ҳолат шунчалар табиий бўлгани боис гўзал поэтик манзара вужудга келади. Турсун Али донолик қилмайди, ақл ўргатмайди, сабоқ бермайди. Ўзини, кўнглини тафтиш қилади, юрагида кечаётган сезимлар ҳақида ўйлайди ва шуларни ўзига хос тарзда ифодалайди. Шоирни ўраб турган борлиқ унинг сиртида эмас, балки ботинига кўчган. Буни у ичдан туяди. Қуйидаги шеърда танни жунжиктирувчи куз манзараси ҳеч қандай зўриқишларсиз, сокинлик билан безовта киши руҳини ифодалаган:

Куз кечаси
мени уйғотиб юборди
деразам ортидаги
ёлғиз дарахтнинг
синиқ товуши.

Дарахт ёлғизлигини, унинг синиқлигини шунчалар чуқур англаган қалб одамни янада теран тушунишга қодир. Оғочнинг сингандаги қарсиллаганини эшитишгагина одатланган қулоқларга унинг «синиқ товуши»ни эшиттира олиш катта муҳаббат ва поэтик маҳоратни талаб қилади. Шеърдаги куз манзаралари ташқи дунёники эмас, балки шоир ички оламиники, руҳиятиники.

Шоир ўз вужудини руҳидан айро тарзда сирт дан туриб кузата билади. Шунинг учун ҳам ёнаётган кўнгилни акслантиришнинг уддасидан чиқади. Инсон руҳиятидаги товланишлар камалак рангларидан сержилорокдир. Турсун Али ана шу жилвалар илдизини излаб лаззатланади, топиб роҳатланади, тасвирлаб таскин топади:

Мен ёняпман
заминни куйдирар товоним.
Куйдирар қўлларим тутган
нарсани.
Мен, ёняпман
Вужудим ичинда ловиллаб.

Табиат манзаралари – ўткинчи. Аммо лаҳзалик ўткинчи ҳолатни бадииятга эвириш – чинакам ижодкоргагина берилган имконият. Шундай имкониятки, маҳорат билан амалга оширилган лаҳзалик ҳолатларнинг тасвири шеърхон тасаввурида ўчмас бўлиб қолади:

Кеча кун бўйи йиғлаган осмон
бугун
табассум қилар.
Кеча отин қамчилаган
асов шамол
бугун ҳолдан тойган.
Олам бугун
ҳеч ғам кўрмаган
келинчакдай масрур.
Менинг юрагимда эса
кечаги булутли,
шамолли,
ёмғирли кун
чизиб кетди ўз сувратин.

Олам, унинг ҳодисалари – ўзгарувчан, ўткинчи. Руҳнинг хотираси – мустаҳкам. Шунинг учун ҳам «... ғам кўрмаган келинчакдай масрур» табиатнинг кечаги ҳолати шоир қалбида кетмас бўлиб муҳрланади.

Гапнинг очиғи, Турсун Али шеърлари – юксак ижтимоий маънолар ташувчи, инсон туйғуларини остин-устун қилиб юборадиган, уни адолату ҳақиқатлар йўлида фаолиятга чорлайдиган қасирғали поэзия намуналари эмас. Уларда фавқулодда бетакрор фикр, кишини танг қолдирадиган туйғулар пўртанаси йўқ. Унинг шеърларида гоҳ ёрқин, гоҳ тунд, аммо ҳамиша бўртиқ кайфият манзараси ва осойишта оҳанггина бор. Улар шеърхонда руҳий ҳолат пайдо қилади. Эстетик реалликка эврилган ҳаётий воқелик, рўй берган табиий ҳодиса киши руҳиятида чуқур из қолдиради. Ва шу билан одам маънавиятини бир қадар поклагандай бўлади. «Момоқалдироқ садосида, чақмоқ шуъласи – югурик қиличда қолди менинг кўнглим», дейди шоир. Момоқалдироқнинг садоси ҳам, чақмоқнинг қиличдай югурик шуъласи ҳам оний, лекин шоир кўнглида уларнинг суврати қолди. Бу ҳолат таъсирида битилган шеърлар туфайли суврат ўзга кўнгилларга ҳам кўчди. Шу вақтгача лоқайд бўлган қайсидир кўнгилдан чақмоқ жой олди.

Шоирнинг «Зангори туйғулар» деган шеъри:

Ай, қишлоқ,
бу кун сочларимга йилларнинг
оқ гардлари қўнганда
тўфонли шаҳарнинг бир
четида
майсаларга юмалаб-юмалаб,
сени ўйлай-ўйлай,
кўзларимдан осмон кетди
қорайиб –

деб тугайди. Кўзларига жойлашган дард осмондан-да бепоён, беғуборликка интилиш орзуси кўкдан-да юксак бўлган шоирнинг туйғуларига яшиллик доимий йўлдош бўлсин!

Й.ҚОЗОҚБОЕВ

Рисолқой ҲОТАМОВА

ҚАЙРИЛИБ БИР БОРА ҚАРАЙСИЗМИ, ЁР?..

* * *

Баҳорнинг эркатой чечаги,
Ошиқнинг беғубор эртаги,
Садпора кўнглимнинг тилаги –
Лолага айланиб қолсайдим.

Қўлини кўзмунчоқ силаган,
Ойдан оқ кулча нон тилаган,
Ёлғону ёмонлик билмаган
Болага айланиб қолсайдим.

Кўрмоққа зордирман бир бора
Қайдадир Мажнундек девона!?
Шу ошиқ сочида бир дона
Толага айланиб қолсайдим.

* * *

Қуёшда бойчечак кўргим келяпти,
Булутда тик оёқ тургим келяпти.
Телба кўнглим телба истак қилади –
Сув устига кулба қургим келяпти.

Ўйнашгим келяпти капалак билан,
Белангим келяпти камалак билан.
Юзига юз босиб ҳол сўргим келар
Болалигим – сочи жамалак билан.

Йўлбарснинг қўйнида ухлагим келар,
Оловни қўлимда ушлагим келар.
Кўнглим арқонини узун ташласам,
Кийикнинг шохини хушлагим келар.

Бу хил орзулардан уйқум келяпти,
Ҳаётда эртакни кўргим келяпти.
Иложсиз орзунинг боридан йўғи:
Сувга нон оқизиб егим келяпти.

* * *

Қуёшнинг кўзидан ёш бўлиб оқсам,
Дарё ўртасида оловни ёқсам,
Тунда ой ўрнига мен сизга боқсам,
Қайрилиб бир бора қарайсизми, ёр.

Олов тилларидан бўса келтирсам,
Кўҳиқоф тоғидан кўза келтирсам,
Унда жон куйдирар бўза келтирсам,
Бир лаб теккизишга ярайсизми, ёр.

Гул томига чиқсам капалак бўлиб,
Тунда лол айласам камалак бўлиб,
Қошингизда турсам кундайин кулиб,
Бошимга гул рўмол ўрайсизми, ёр.

Ногоҳ кўзларимда чақнаса кибор,
Десам: ишқим бекор, сўзларим бекор –
Айрилиқ куйини чалганда дутор
Кетма деб бир бора сўрайсизми, ёр.

Сўнг қушга айлансам нурдан тўқилган,
Қайтар йўлларига тилсим ўқилган.
Мени соғинганда бир-бир тўкилган
Киприк қаторингиз санайсизми, ёр.

* * *

Қўлларимни куйдурганча кулга ёпдим,
Бугун барча сирларимни тунга сотдим,
Остонаси тилло уй деб ўйга ботдим,
Карнай-сурнай садо берса куй бўлади –
Минг дод демай бугун менга тўй бўлади.

Ўтди-кетди тошқин сойдек оқишларим,
Эрка жайрон каби эрка боқишларим,
Сочларимга толпопуклар тақишларим,
Карнай-сурнай садо берса куй бўлади –
Минг дод демай бугун менга тўй бўлади.

Йиғи тошар нотинч кўнглим қирғоғида:
Қолгим келар онамнинг тинч қучоғида,
Қийналар жон айрилиқнинг қийноғида.
Карнай-сурнай садо берса куй бўлади,
Хурсанд бўлай, бугун менга тўй бўлади!

ҒАЗАЛЛАРИ – УМРИНИНГ ДАВОМИ

Академик Иззат Султон бир мақоласида «Чустий ва унинг ҳамкорлари (Ғ.Ғулом, Ҳ.Олимжон, Ҳабибий, С.Абдулла, Хуршид, Чархий каби шоирлар. – **Таҳририят**) ўтмиш адабиётимиз билан янги адабиётимиз ўртасига кўприк солиб бердилар. Бу эса жасур қадам ва катта тарихий хизматдир», деб эътироф этганди. Дарҳақиқат, мумтоз адабиётимизнинг кўпасрли анъаналарини аруз вазни қувғинга учраган замонларда ҳам дадил давом эттирган чустийлар авлодининг фидокорона ижоди маданий ҳаётимизда ўзига хос ҳодисадир.

Истеъдодли шоир Чустий дилбар ғазаллар ижодкори сифатида эл-юрт орасида танилди. Унинг ўнлаб ғазаллари XX асрнинг ўттизинчи йилларидаёқ ҳофизлар томонидан куйланиб, граммафон пластинкаларига муҳрланиб қолди. Чустийнинг «Ёримга савол», «Минг балони янчади», «Муҳтож бўлмағай», «Бевафоларнинг иши», «Ошно бўлмай туриб», «Онанома», «Индамаслар олами» сингари қўшиқлари ҳозирги кунда ҳам хонандалар ижросида янграмоқда. Демак, шоирнинг умри давом этмоқда.

Чустий йигирмага яқин шеърий китобнинг муаллифидир. У драматургияда ҳам қаламини синаб кўрди, Ҳофиз, Собир Термизий, Мирзо Ғолиб каби мумтоз сўз санъаткорларининг, Али Сардор Жаъфарий, Мирзо Турсунзода сингари ўзига замондош шоирларнинг шеърларини таржима қилди.

Таваллуд куни оила аъзолари, қариндош-уруғлари, ёр-дўстлари ва ижодининг мухлислари томонидан эсланаётган айни шу кунларда шоирнинг икки ғазалини эътиборингизга ҳавола этаётирмиз, азиз газетхон!

ЧУСТИЙ

МЕН ФИДОЛАРДАН

Менинг давримда йўқ ошиққа озору жафолардан,
Менинг бошимда йўқ Мажнунга тушган у балолардан.

Вафо гулзорининг бўлса гули Ширин билан Лайло,
Менинг севгим шу гулшанни яратган дилраболардан.

Агар чин бўлмаса ҳар икки дилда севги даъвоси
Саналғай эл аро номи субутсиз бевафолардан.

Юмулма кўзларим, сустланма кўнгил баъзи соатлар,
Чекинмас яхши юрган бир дақиқа муддаолардан.

Дилимнинг дафтарин дилбарга кўрсатмоқда ҳикмат бор,
Ғазал ҳуснига хол пайдо бўлур кўзи қаролардан.

Садо бермас эмиш найлар, очилмай бағридан йўллар,
Эшитдим мен бу сўзни доимо машқи расолардан.

Белимни боғладим танбур каби кўнглим садо берди,
Қулоқ солсам деди, Чустий, ҳамиша мен фидолардан.

ОЛАМДА ЙЎҚ

Эй Ватан, чексиз гўзаллик сенда бор – оламда йўқ,
Бошқа бир сендек латофатли диёр оламда йўқ.

Бошладик ер Тоҳири бирлан сулув Зуҳро тўйин,
Базмимиз авжида бундай «ёр-ёр» оламда йўқ.

Лола сайлига чиқибдур тонгда юлдузларгача,
Сендаги осмонўпар кенг лолазор оламда йўқ.

Қишда ҳам боғинг чаман, халқинг юзи гул-гул ёнур,
Иқлимингдан ўргулай сенсиз баҳор оламда йўқ.

Ошиқинг шундай кўпайгандир, кўпаймоқда яна,
Омадинг бор, омадинг, бундай барор оламда йўқ.

Юлдузинг шаъни учун ойу қуёш икки китоб,
Ушбу ўткир кўзларингдек сеҳркор оламда йўқ.

Қанча мақтаб, қанча куйлаб, қанча севса шунча кам,
Сенда ўсган Чустий, севган ёри бор, оламда йўқ.

ЯНА МАШРАБ ҲАҚИДА

1991 йил 13 апрелга республика машрабшунослари ФА ижтимоий фанлар бўлимига таклиф этилди. Лекин академияда қандайдир тадбир бўлиб, йиғилиш 15 апрелга қолдирилди. 13 апрелда самарқандлик машрабшунос Ж. Юсупов Тошкентга келди. Мен у билан анча суҳбатлашдим. У Машраб Наманганда туғилгани тўғри, лекин таваллуди 1640 йил эмас, 1653 йил деган фикрни айтди ва шу ҳақда бир варақ қоғозга ёзиб менга ташлаб кетди. Хатда Машрабнинг Наманганда туғилганлиги илмий далиллар асосида қайд этилар экан, шоир туғилган йили 1653 йил деб кўрсатилган. Хатда яна шоир 1664 – 68 йиллари Мулла Бозорда ўқиган, 1669 – 70 йиллари Самарқандга саёҳат қилган, 1671 – 90 йиллари Қашқарда сафарда бўлган. Кейин Мовароуннаҳр сафари, сўнгра 20 йиллик чет эл сафари деб кўрсатилган.

1990 йил 15 апрел куни ЎзФА ижтимоий фанлар бўлимидаги йиғилишда машрабшунослар Ҳ.Ғулом, А.Қаюмов, А.Ҳайитметов, А.Абдуғафуров, М, Зокиров, И. Ғафуров, Ҳ.Муҳаммадхўжаев, "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетаси бўлим бошлиғи М.Саъдий қатнашди. Мен ҳам иштирок этганман. Йиғилишда Машраб ҳаётига оид баъзи чалкашликлар ҳақида фикрлар айтилиб, шоир 1640 йили Наманганда таваллуд топган ва 1711 йили Балхда дорга осилган; унинг таваллудига 350 йил тўлганлиги муносабати билан юбилей тантаналари, машрабхонлик кунларини юксак савияда ўтказиш маъқул деб топилсин, деган қарор қабул қилинди.

Мен йиғилишда Ж. Юсупов хатини ўқиб бердим. Унинг Машраб 1653 йили туғилган деган фикрини ҳеч ким маъқулламади ва илмий асоссиз, деб топилди. Йиғилиш ҳақидаги суҳбат " Ўзбекистон адабиёти ва санъати"нинг 1991 йили 17 май сонида М. Саъдий томонидан эълон қилинди.

Шундан кейин юбилейолди республика матбуотида чоп этилган ҳамма мақолаларда Машраб 1640 йили Наманганда туғилган деб ёзилди. 1992 йил Алишер Навоий номидаги катта театрда шоир таваллудининг 350 йиллиги шу маълумотлар асосида тантанали нишонланди. Булардан Ж. Юсупов хабардор бўлиши керак.

Кейинчалик Машрабнинг йирик фалсафий-ахлоқий асарини энг ишончли қўлёзмага солиштириб, нашрга тайёрладим, бу кенг сўзбоши ва изоҳлари билан 1994 йили "Фан" нашриётида босилиб чиқди. Шоирнинг "Кимё" китоби ("Наманган" нашриёти,1999), "Алифни дилга жо қилмоқни бисмиллоҳдин ўргандим" номли нашр этилмаган шеърлар тўплами ("Наманган" нашриёти, 1999), "Машраб ҳикматлари" рисоласини ("Наманган" нашриёти, 2000) чоп этдик. 1995 йили Э. Р.Мусулмонқулов "Раҳимбобо Машраб ва унинг бадиий адабиётдаги талқини" мавзуида номзодлик диссертациясини ёқлади. М.Ҳошимхонов ҳам Машраб дунёқараши ҳақида номзодлик диссертациясини ёқлади ва унинг "Машраб ва Ўрта Осиё ижтимоий фикр тараққиёти" (Тошкент, 1994 йил) китоби нашр этилди. Булардан ташқари, анъанавий машрабхонлик муносабати билан шоир ҳаёти ва ижодий фаолияти ҳақида кўплаб илмий-оммабоп мақолалар журнал, тўплам ва газеталарда босилиб турибди. Буларнинг ҳаммасида Машраб 1640 йили туғилганлиги қайд этилган.

Ниҳоят, "Ёзувчи" газетасининг 1998 йил 15 ва 28 август сонларида Жалолиддин Юсуфий (Юсупов)нинг "Уни Девонаи Машраб дерлар"... номли катта мақоласи эълон этилди. Муаллиф кейинги вақтда ўзи мутолаа қилган манбалар асосида Машраб ҳаёти ва ижоди ҳақида анчагина янги фикрларни айтиб ўтган, шоирнинг шеъларидан иқтибослар келтириб, уларни таҳлил қилган. "Меҳрибоним, қайдасан" тўпламида айтилган баъзи фикрлар қисман такрорлаб ҳам ўтилган. Бу мақолани кейинги вақтда машрабшуносликка қўшилган янги ижод маҳсули сифатида тан олиш керак.

Тадқиқот, ахборот

Аммо мақолада йўл қўйилган баъзи чалкашликлар ҳақида мулоҳаза юритишни лозим топдик. Муаллиф шоирнинг ўзи нашр этган "Меҳрибоним қайдасан" (Тошкент,1990) девонига ёзилган сўнгсўзда Машраб таваллудини 1653 йил деб кўрсатган ва бу билан шу пайтгача бўлган ҳар хил қарашларга чек қўйилганига ишора қилар экан, ёзади: "Аммо 1994 йили "Фан" нашриётида чоп этилган Машрабнинг "Мабдаи нур" номли китобига ёзилган муқаддимада Бобораҳим Машраб ҳижрий 1050 (милодий 1640) йили Наманган шаҳрида камбағал бўзчи Бобораҳим оиласида дунёга келди деб дарж этилган. Кўпгина тадқиқотчилар шоирнинг бир мухаммасида айтилган:

Ёши етмиш бирга кирган
бандаи радди фалак,
Мору каждумлар билан
тўлган дилида райбу шакк –

байтидаги «етмиш бир ёш»га ёпишиб олдилар ва уни ҳар гал 1640 йилда туғилган деб ёзишади. Бу тахминдан бошқа нарса эмас».

Бу фикрни исботлаш учун Ж. Юсуфий «Девонаи Машраб» қўлёзмаларида «Ёши тўқсон бирга кирган», "Ёши олтмиш бирга кирган" каби битикларнинг мавжудлигини қайд этган. Буни биз "Қиссаи Машраб"нинг бирон-бир нусхасида учратмадик. М.Зокиров томонидан "Шарқ юлдузи"да парчаси чоп этилган "Тазкираи қаландарон" асарида "Ҳазрати Машраб мавтлари айёмида умрларидан эллик саккиз сана кечиб эрди" деган жумлани Ж.Юсуфий далил қилиб кўрсатган. ЎзФА да бўлиб ўтган йиғилишда ўша "Тазкираи қаландарон"ни бирон тамизга кўрсатиш ҳақида М.Зокировдан сўраганимизда: "Мен 25 йил аввал бировдан олиб ўқиганман, у киши сув тошқинида кўкрагидан тушириб йўқотган", – деди. "Шарқ юлдузи" манбани кўрмай, ҳеч қаерда йўқ нарсани эълон қилганини йиғилишда таъкидлаган эдик. Ҳамма китоб ва мақолаларда Машраб таваллуди 1640 йил кўрсатиб келингани, республикамизнинг таниқли машрабшунослари – академиклари, фан докторлари ва фан номзодлари иштирокида ўтказилган йиғилиш қарори "тахминдан бошқа нарса эмас", фақат Ж.Юсуфий фикри ҳақиқатми? Академик Воҳид Абдуллаевнинг "Ўзбек адабиёти тарихи", А.Абдуғафуровнинг "Ўзбек адабиёти тарихи" академик нашрига ёзган йирик илмий мақоласи ва бошқа бир қанча асарлар, академик М.Хайруллаев нашрга тайёрлаган "Буюк сиймолар, алломалар" тўпламининг учинчи китоби (Тошкент, 1997) ва бошқа юқорида қайд этганимиз олимларнинг асарларида 1640 (1050) йил кўрсатилган, буларни рад этиш, ўжарлик билан ўз фикрида туриб олиш илмий одобдан эмас.

"Қиссаи Машраб" ва бошқа ҳамма манбаларда Машраб Мулла Бозор Охундда етти йил – 15 ёшгача таълим олган. Уни домланинг ўзи 1665-йиллари Қашқарга – Офоқхўжа даргоҳига юборгани, етти йил пир ҳузурида таълим олгани, кейин Наманганга келгани қайд этилган. Ана шундан кейин шоирнинг саргузаштли саёҳатлари бошланган. Бу вақтда у 21-22 ёшларда бўлган. Ж. Юсуфий мақоласида "1668 йили илм истаб Самарқандга келади", дейилган. Агар у 1653 йили туғилган бўлса, 15 ёшида Самарқандга борган бўлиб чиқадики, бу ҳеч қандай илмий асосга эга бўлмаган хулоса. Машраб ижодини илк илмий ўрганган рус шарқшуноси Н.С. Ликошин (1860 – 1922) Машраб ҳақидаги қиссани рус тилига таржима қилиб, 1915 йили Самарқандда сўзбоши ва изоҳлари билан нашр эттирди. Шоир юбилейи муносабати билан бу асар 1992 йили Ғафур Ғулом номидаги нашриётда қайта босилди. Ана шу китобда Мулла Бозор Охунд вафоти тарихи "Булбул бирафт аз боғи илм" ("Булбул илм боғидан кетди") мисраси келтирилган. Бундан абжад ҳисобида ҳижрий 1143 – милодий 1668 йил – Мулла Бозор Охунд вафоти келиб чиқади. Ж. Юсуфий менга қолдирган хатида «туркман олими Қарриев ёзган» дейилган, мақолада эса «Машраб ёзган», дейилган. Марсиянинг тўла матнини топмагунча, унинг муаллифи ҳақида сўз юритиш асосли бўлмайди. Мақоладаги Машраб 1668 – 1672 йиллари ҳозирги Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон ҳудудларидаги азиз-авлиёлар қабрларини зиёрат қилди, деган фикрлар асоссиз. Бу вақтда шоир Офоқхўжа даргоҳида бўлган. Мақолада Машраб 1691 йили Ўрта Осиёнинг бошқа шаҳарлари қатори Самарқандда ҳам бўлган дейилади. Бу сана ҳақиқатга анча яқин. Машраб шу йиллар атрофида Самарқандга бир марта борган. Биродаримиз Жалолиддиндан нашрга тайёрланган тўпламларида Машраб туғилган йилни 1640 (1050) йил деб тўғрилашни илтимос қиламиз, илмда фақат ўз фикрини тўғри дейиш олим обрўсига путур етказади.

Мақолада "Моу ман" сўзига нотўғри изоҳ берилган. Бу форсча "Мо"(биз) ва "ман"(мен) сўзларидан иборат бўлиб, ўртада "вов"(ва) боғловчиси келган, "Биз ва мен" деб мақтаниш, манманлик, кибр маъноларини билдиради. "Моъу маний" иборасидаги "моъун" сўзи арабча "мо"дан кейин ҳамза қўйилиб, "сув" маъносига эга, "маний" эркаклар уруғи, "моу маний" – "уруғ суви". Мақоладаги келтирилган бир банд мухаммасдаги "Кечдим моу манликдан, манда иллат қолмади" дегани, "Мужтаҳид" сўзи "Очувчи, мушкул диний масалаларни Қуръон, ҳадислар ҳукми асосида ҳал қилувчи, ислом шариъатининг қонунларини **яратувчи** олим", деб изоҳланган. Бу сўз "жаҳд қилувчи, тиришувчи, саъй-ғайрат кўрсатувчи" маъноларига эга. Диний қонун-қоидалар асосида янги мазҳаб тузувчи ҳам "мужтаҳид" дейилади, лекин **"яратувчи"** эмас.

Жалолиддин Юсуфий мақоласида Машрабнинг анча янги шеърий парчалари диний тасаввуфий нуқтаи назардан янгича таҳлил қилинган. Бу, албатта, мустақиллигимиз шарофати ва таҳсинга сазовордир. Жалолиддин шоирнинг 3769 мисрадан иборат янги девонини тайёрлаб қўйгани айтилган, у кишига девонни чоп этишида муваффақият тилаймиз. Биз нашр этган Машрабнинг ҳозиргача босилмаган ғазал, мухаммас, мусаддасларини ўз ичига олган "Алифни дилга жо қилмоқни бисмиллодин ўргандим" тўпламини, "Кимё" асари ва "Машраб ҳикматлари" рисоласини ҳам Жалолиддин кўздан кечириб қўйсалар фойдадан холи бўлмас эди.

Исматилла АБДУЛЛАЕВ,
филология фанлари доктори, профессор

МАДАНИЙ ҲАЁТ

Бадиий академия рангтасвир усталарининг шахсий кўргазмаси Термиз шаҳрининг 2500 йиллигига бағишланди. Кўргазмага қўйилган Т.Ўроқов, С.Аҳмедов, А.Амелькин каби ижодкорларнинг асарларида Термиз шаҳрининг обидалари, воҳанинг буюк сиймолари, табиат манзаралари акс эттирилган.

* * *

Тошкент вилоят маданият ишлари бошқармаси ва корейс фолклор жамоалари ассоциацияси Гулистонда корейс ёшларининг III фес тивалини ўтказди. Фестивалда «Моранбон», «Хянбор», «Махтарал», «Ийк-ота», «Чендикот», «Чин-Рю» корейс халқ жамоалари ўз миллий анъаналарини намойиш этдилар. Тадбирда Корея Халқ Демократик Республикасининг Ўзбекистондаги элчиси Ли Чер Гван қатнашди.

* * *

Самарқанд вилоят қўғирчоқ театри Абдурасул Бобоалиевнинг «Боқивойнинг саргузаштлари» номли асарини саҳналаштирди. Шунингдек, япон халқ эртаклари асосидаги «Слитага-Санто» асари ҳам томошабинларга тақдим этилди.

Доимий ҳамроҳ

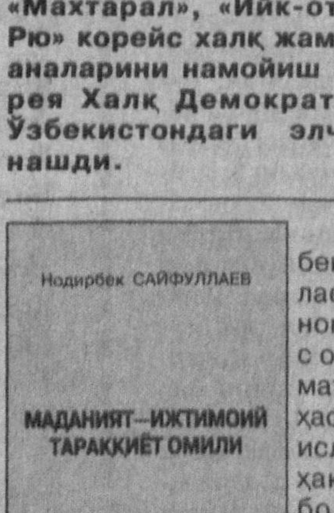

Нодирбек Сайфуллаевнинг шу номдаги рисоласида маънавият ва маърифат соҳасида амалга оширилаётган ислоҳотларнинг натижалари ҳақида сўз боради. Истиқболни белгилаш, услубият ва ахборот Республика маркази томонидан чоп этилган рисолада маданий-маърифий соҳадаги ютуқлар, театр ва қўшиқчилик санъатидаги ўзгаришлар асосида Ўзбекистон маданиятидаги туб янгиланишлар таҳлил этилган.

"Маданий-маърифий муассасалар фаолиятини такомиллаштириш масалалари", "Истиқлол ва ўзбек миллий театр санъатининг ривожланиши", "Ўзбекистонда мусиқий-қўшиқчилик санъатининг равнақи" каби бўлимлардан иборат. Қўлланма маданият ва санъат институтлари талабалари ҳамда ўрта махсус ўқув юртлари ўқувчилари, соҳа мутахассисларига мўлжалланган.

М.КАРИМОВА

Дунё – кенг...

ОТЕЛЛОНИ ҚЎЗҒАТГАН МАЛҲАМ

Буюк Шекспир фақат гениал драматург эмас, шу билан бирга ажойиб ботаник ҳам бўлган экан. Қизиғи шундаки, унинг ботаниклиги ҳам ижодида акс этган.

Агар Шекспирнинг «Ёз оқшомидаги туш» номли эртак-комедиясини ўқисангиз, бунга ўзингиз ҳам ишонасиз. Асарда ҳикоя қилинишича, эльфлар маликаси Титания юракни туғёнга келтириб, эҳтиросларни кучайтирадиган муҳаббат иксиридан бир томчи истеъмол этибоқ, олдидан чиққан биринчи йигит – тўқувчи Ник Мотокни севиб қолади.

Бундай сеҳрли малҳамни Пэк исмли кичкина эльф кашф этади. Буни у шоҳ Обероннинг топшириғи билан «муҳаббат айёми» номли гулдан олади. Пиесада «муҳаббат айёми» деб номланган гулнинг аслини орадан юз йил ўтгач инглиз кимёгарлари топишга муваффақ бўлишди. Бу ҳаммага маълум, оврупoликлар «анютиннинг кўзлари» деб аташадиган гул экан. Бу гулни узиб, сиқиб, сувидан истеъмол қилинганда юрак муҳаббат ишқида ёнармиш.

Шекспирга ишониб кам бўлмадик, дейди «Куэст Интернэшнл» компаниясининг органик кимё бўлими бошлиғи Чарльз Селл, буюк драматург фақат инсон қалбининг соҳир туйғулари билимдонигина эмас, гулларга хос хусусиятларни ҳам теран тушунган экан. Унинг замонида ўша гулдан юрак-қонтомир касалликларини даволашда фойдаланилган.

Ҳозир олимлар Шекспир «маслаҳати»га кўра, янги «муҳаббат иксири» яратиш устида иш олиб боришмоқда. Ажабмас, қадимда бу малҳамдан Отелло меъёридан ортиқроқ истеъмол этган бўлса. Ҳарқалай, эзгулик, меҳр-оқибат туйғулари муҳаббатдан туғилади. Бу ёруғ туйғуни қўзғайдиган, кучайтирадиган малҳам эса барча замонларда зарур.

ЯНА БИР ЯПОН МЎЪЖИЗАСИ

Япон олимларининг мўъжизавий кашфиётлари ҳақида кўп эшитгансиз. Айниқса, электроника соҳасида улар яратаётган янгиликлар жаҳон афгор оммасини қойил қолдираётир. Замонавий ўйинчоғу қўғирчоқларгача кишини ҳайратга соладиган ғаройиботлар уларга хос амаллардир.

Хусусан, Айбо номли робот-кучукчани ишлаб чиқиб, кўп қизиқишлар уйғотган Otron Corp қўғирчоқ ишлаб чиқарувчи бирлашмада яқинда НеКоРо номли робот-мушук яратилди.

«Мушук» буйруққа жавобан ҳаракат қилмайди, ҳатто юрмайди ҳам. Бироқ уни силабсийпаласангиз миёвлайди, ўзига эътибор қилинганда «ҳис-ҳаяжони»ни англатади. Унинг «луғат»ида мушукларга хос қирқ саккиз хил товуш бор. Сизнинг меҳрингиз, эътиборингизга қараб, «лозим бўлган» товушни чиқаради. Бу ҳали муҳими эмас. Ғаройиб томони шундаки, робот-мушукнинг ўзига яраша феъл-атвори бор: агар ҳар кун вақт топиб, уни эркалаб турсангиз, у сизни ёқтириб қолади ва бу «туйғу»сини англатиб туради. Аксинча бўлганда эса, у сизни ёқтирмаётганини ҳам дарҳол билдиради.

НеКоРо фақат япон бозорларида сотилади. Бу ўйинчоқдан 5000 дона ишлаб чиқариш мўлжалланган. Бир донаси беш юз ўттиз АҚШ доллари билан баҳоланган.

ОИТС (СПИД)НИНГ ДАВОСИ

Шу йил апрел ойидан эътиборан Жанубий Кореяда ОИТСга қарши эмлашда энг яхши даво деб ҳисобланаётган янги дорини синаб кўриш мўлжалланган. Бу дори ҳайвонларда «аср вабоси»га қарши ишлатилганда яхши натижалар берган.

Янги дорини «Джи Экс-12» деб номлашган, унинг яхши натижалар беришига умид қилинмоқда. Доринииг асосий хусусияти шундаки, у билан эмланганда киши организмининг ҳимояланиш қобилияти кучаяди.

Жанубий кореялик олимларнинг янги ихтиролари ОИТСга қарши хавфсиз ва самарали восита сифатида жаҳон медиклари орасида аллақачон эътибор топиб улгурди.

УЙЛАНИНГ – УЗОҚ ЯШАЙСИЗ

Англиялик олимлар яна бир бор уйланган эркакларнинг бўйдоқлардан кўра кўпроқ яшашини исботлашди. Бу ҳақда "Британия медицина журнали" хабар қилади.

Тадқиқотларда аниқланишича, оилали эркаклар турмуши ишонч ва хавфсизлик каби муҳим маънавий-руҳий омилларга уйғун бўларкан. Доктор Жанет Эмпсон эркак ҳаётида дардкаш маслаҳатчи содиқ аёл унинг жисмоний ва ақлий соғломлиги учун энг зарур омилдир, деб ҳисоблайди. Эътиборли, меҳрибон умр йўлдоши эркакнинг руҳий танг вазиятлардан чиқиб кетишини, юрак хасталиги ва бошқа касалликларга камроқ дучор бўлишини таъминларкан.

Бундай амалий хулосаларга келишда Шеффелд университети олимлари 1915 ва 1929 йилларда туғилган олти мингга яқин эркак кишига доир барча маълумотлардан фойдаланишган.

«MADANIYTRANS»

очиқ турдаги акциядорлик жамияти

АКЦИЯ ЭМИССИЯСИ РЕЖАСИ

2002 йил 25 февралдан № Q 0378-2 билан рўйхатга олинган

1. Эмитент ҳақида асосий маълумотлар.

1.1. Эмитентнинг тўлиқ ва қисқартирилган номи: Очиқ турдаги Акциядорлик Жамияти. «MADANIYTRANS» (ОТАЖ «MADANIYTRANS).

1.2. Соҳа: Автомобиль транспорти.

1.3. Бош ташкилот: Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари Вазирлиги.

1.4. Тўлиқ почта адреси: Тошкент., Жануби-Ғарбий саноат ҳудуди, Лойиҳа кўчаси 1.

1.5. Хизмат кўрсатадиган банк номи ва жойи: СҚБнинг Акмал Икромов бўлими, Тошкент шаҳри. Банкдаги ҳисоб рақами ва коди 20210000000118968001 МФО 00397

2. Яқинда чиқариладиган қимматли қоғозлар ҳақида маълумот.

2.1. Қимматли қоғозлар ҳақида умумий маълумотлар:

а) чиқаришнинг умумий миқдори (номинал қиймат бўйича)(сўмда) 1534000

б) чиқариладиган қимматли қоғозлар (уларнинг сони, хили): акциялар; **олувчининг номи кўрсатилганлари оддийлари сони** 1534 дона.

в) чиқариладиган қимматли қоғозларнинг умумий сони, 1534 дона.

г) бир дона қимматли қоғоз номинали, 1000 сўм.

д) ВМнинг 2001 йил 19 мартдаги 119-қарори ва ДМҚнинг 2001 йил 28 августдаги №1-361к буйруғига асосан устав жамғармасини ошириш усули:

давлат активлари 1534000 сўм, 1534 та акция (дивидендлар)

2.2. Қимматли қоғозлар чиқаришнинг тартиби ҳақида маълумотлар:

а) чиқариш ҳақида қарор қабул қилинган сана (умумий йиғилиш санаси) 9 август 2001 йил.

б) чиқариш ҳақида қарор қабул қилган Акциядорлик Жамияти бошқарув органи: акциядорларнинг умумий йиғилиши.

в) қимматли қоғозларни тарқатиш жараёнининг бошланиши: Тошкент шаҳри бўйича Марказ бўлимида қимматли қоғозлар рўйхатга олингандан кейин.

г) қимматли қоғозларни тарқатиш жараёнининг якунланиши: Тошкент шаҳар бўйича Марказ бўлимида қимматли қоғозлар рўйхатга олингандан бошлаб бир йилдан кечикмаган муддатда.

д) қимматли қоғозларнинг имкониятли харидорларига чеклашлар (жамият уставига мувофик), дона, фоиз, сўм.

	Жами: фоиз, дона, сўм	Давлат ҳиссаси: фоиз, дона, сўм	Меҳнат жамоаси ҳиссаси: фоиз, дона, сўм	Чет эл инвесторлари ҳиссаси: фоиз, дона. сўм	Эркин савдо ҳиссаси: фоиз, дона, сўм
Қўшимча чиқариш	100 1534 1534000	25 383 383000		25 383 383000	50 768 768000
Умумий устав жамғармаси	100 10110 10110000	25 2527 2527000	10 1011 1011000	25 2527 2527000	40 4045 4045000
Шулардан жойлаштирилгани	74,48 7529 7529000	25 2527 2527000	10 1011 1011000	13,85 1400 1400000	25,63 2591 2591000
Жойлаштириладиганлари	25,52 2581 2581000			11,15 1127 1127000	14,37 1454 1454000

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

* * *

НОШИР: «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91, котибият — 133-49-93; 136-56-56

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 136-56-50 Ижтимоий ҳаёт бўлими: 133-49-93
Санъат бўлими: 136-56-48 Наср ва назм бўлими: 136-56-50

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи

Мурод АБДУЛЛАЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.

Навбатчи муҳаррир — Беҳзод МАМАДИЕВ
Саҳифаловчи — Илҳом ЖУМАНОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй

Босишга топшириш вақти—20.00. Босишга топширилди — 21.00.

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00024-рақам билан рўйхатга олинган. Буюртма Г. — 3109. Ҳажми — 3 босма табоқ. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.

СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

Тиражи—6365.